

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง : กรณีศึกษากะเหรี่ยงหมู่บ้านสบอมแฮด หมู่ที่ 18 ตำบลบ่อแก้ว อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวกะเหรี่ยง ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง และศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยผู้นำที่ทางราชการแต่งตั้ง และผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ครูเยาวชน และผู้รู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่น จำนวน 50 ราย ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อจะได้ข้อมูลที่มีความสอดคล้อง กับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์และสามารถนำเสนอได้ดังนี้

ลักษณะเฉพาะของสังคมและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง

ประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยง

ชนชาติกะเหรี่ยงไม่มีความแน่ชัดว่ามาจากที่ใด แต่ได้มีการยึดถือเอา ค.ศ.1983 เป็นปีที่ 2722 ของการกำเนิดกะเหรี่ยงหรือ 739 ปีก่อนคริสตกาล มีตำนานที่เล่าสืบกันมาว่าถิ่นกำเนิดของกะเหรี่ยงมาจาก ธิปี-โกวบี โดยสันนิษฐานว่าหมายถึงบริเวณธิเบตและทะเลทรายโกบี จากนั้นได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพม่าและมีการอพยพข้ามแม่น้ำสาละวินเข้ามาอยู่ในดินแดนไทย ตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 18 (พอล และ อีเลน ลูวิส, 2528 : 70)

เดิมการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกะเหรี่ยงจะอยู่ตรงกลางระหว่างประเทศพม่าและประเทศไทย ครั้นสมัยที่ทั้งสองอาณาจักรผลัดกันยกทัพไปรุกรานแดนซึ่งกันและกัน ไม่ว่าฝ่ายใดจะยกทัพผ่านมาก็จะมีการกวาดต้อนกะเหรี่ยงไปเป็นเชลยและเป็นผู้นำทางในการเดินทัพ ระหว่างที่ถูกกวาดต้อนนั้น ได้สังเกตเห็นดินแดนประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะใช้เป็นแหล่งลี้ภัยและอยู่อย่างสงบ เริ่มเข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่อำเภอแม่สะเรียงจังหวัดแม่ฮ่องสอนจนถึงจังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักฐานของจังหวัดแม่ฮ่องสอนบันทึกว่าใน พ.ศ. 2395 เมื่อพม่าทราบว่กะเหรี่ยงเป็นพวกเดียวกับอังกฤษ พม่าจึงเผาหมู่บ้านกะเหรี่ยงรวมทั้งยังข้าวทุกแห่ง กะเหรี่ยงจึงต้องอพยพไปอยู่ในดินแดนไทยหลายครั้ง (ยุพิน เข็มมุกด์, 2537 : 5)

นอกจากนั้น จันทบูรณ์ สุทธิ (2527 : 4) ยังกล่าวถึงการเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยของกะเหรี่ยงว่า ได้เข้ามาตั้งแต่สมัยพระนางเจ้าจามเทวีแห่งเมืองหริภุญไชย ซึ่งปรากฏในเอกสารภาษาบาลีเรื่อง “จามเทวี” ที่กล่าวถึงกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่รอบ ๆ เมืองเชียงใหม่โบราณ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 และยังปรากฏตามหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยงแถบอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยเฉพาะที่บ้านดงหลวง บ้างก็อ้างว่าเดิมพื้นที่บริเวณแถบนั้นเป็นที่อยู่ของชาวลัวะซึ่งเมื่อกะเหรี่ยงอพยพเข้ามาอยู่ ชาวลัวะจึงได้ทิ้งพื้นที่ให้เป็นที่อยู่ของกะเหรี่ยงไป (สมภพ ลาขโรจน์, 2525 : 2) การอพยพครั้งสำคัญของกะเหรี่ยงเกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าอลองพญา กษัตริย์ของพม่า ซึ่งทำสงครามกับมอญ และได้รับชัยชนะพวกมอญถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก กะเหรี่ยงซึ่งเป็นพันธมิตรกับมอญและได้ให้ที่หลบภัยแก่มอญ มีความเกรงกลัวพม่าจึงอพยพหลบหนีตามพวกมอญเข้าสู่ไทยตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา การอพยพเข้าสู่ไทยของกะเหรี่ยงครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งเกิดขึ้นในสมัยอากษัตริย์พม่าได้ กะเหรี่ยงเป็นชนชาติที่ไม่ยอมอ่อนข้อให้กับอังกฤษ จึงถูกปราบปรามอย่างหนักจนต้องหลบหนีเข้าสู่ไทย โดยแบ่งเป็นสองสาย สายหนึ่งเข้าสู่ไทยตั้งหลักแหล่งอยู่ทางใต้ บริเวณจังหวัดกาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี อีกสายหนึ่งเข้ามาทางตอนเหนือ ได้แก่ จังหวัดตาก และแม่ฮ่องสอน ลี้ภัยเข้ามายังจังหวัดทางตอนในของประเทศ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และเชียงราย นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงการอพยพของชาวกะเหรี่ยงที่เข้ามายังฝั่งไทยว่าพวกหนึ่งได้เดินทางไปกับพวกมอญจนถึงจังหวัดสุพรรณบุรี ราชบุรี และอุทัยธานี ขณะที่กะเหรี่ยงอีกพวกหนึ่งซึ่งปักหลักอยู่ที่บริเวณป่าแถบจังหวัดตาก และกาญจนบุรี เป็นกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ทางด้านทิศตะวันตกแถบจังหวัดตาก กาญจนบุรี อุทัยธานี ราชบุรี และสุพรรณบุรี นั้น ส่วนใหญ่เป็นชาวโพล่ง หลังจากนั้นก็มีการอพยพเป็นครั้งคราวจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง และสรินยา คำเมือง, 2540 : 25)

ลักษณะทางกายภาพโดยทั่วไป ชาวกะเหรี่ยงจะมีรูปร่างขนาดปานกลาง ผู้ชายกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นราบจะมีความสูงเฉลี่ย ประมาณ 160 เซนติเมตร และกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ตามภูเขาจะเตี้ยกว่าประมาณ 7-10 เซนติเมตร ส่วนผู้หญิงจะมีรูปร่างเล็กกว่าผู้ชาย ความแตกต่างของกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่บนภูเขาจะทำงานหนักกว่า เพื่อการดำรงอยู่และผจญกับโรคภัยไข้เจ็บอยู่เสมอส่งผลให้ร่างกายแคระแกรน ส่วนกะเหรี่ยงบนพื้นราบหรือกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ต่ำจะมีรูปร่างที่ดี แข็งแรง สันทัด ช่วงขาใหญ่แต่สั้นและได้สัดส่วนร่างกาย ส่วนผู้หญิงจะมีรูปร่างอวบสมบุรณ์ แต่เรือนร่างจะตั้งตรงเนื่องจากต้องแบกของหนักไว้เหนือศีรษะหรือบนหลังอยู่เสมอ แม้ว่ากะเหรี่ยงแต่ละกลุ่มจะมีรูปร่างลักษณะที่แตกต่างกัน แต่รูปใบหน้าและลักษณะทางร่างกายจะเป็นแบบเดียวกันเป็นส่วนมาก ซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่ากะเหรี่ยง (จัตถกัญ บุรุษพัฒน์, 2538 : 78)

การแต่งกายของกะเหรี่ยง จัตถกัญ บุรุษพัฒน์ (2538 : 79) ได้กล่าวถึงเครื่องแต่งกายของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงโดยแต่ละเผ่า มีการแต่งกายแตกต่างกันออกไปดังนี้

กะเหรี่ยงสะกอ ลักษณะการแต่งกายของผู้ชาย นิยมใส่เสื้อแขนสั้นสีแดงรัดเอวด้วยเชือก มีพู่ และโพกผ้าด้วยสีต่าง ๆ กัน ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะนุ่งกระโปรงขาวยาวมีลายปักบ้างเล็กน้อย ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว นิยมใส่เสื้อแขนสั้นสีน้ำเงินเข้ม ด้านล่างประดับด้วยลูกปัดสีแดงและสีขาว ส่วนกระโปรงจะเป็นสีแดงมีลายตัดพริ้วร่วมกับผ้าโพกสีแดง

กะเหรี่ยงโปว์ ผู้ชายจะแต่งกายเหมือนชาวนาไทย ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะใส่เสื้อคลุมเหมือนกับพวกสะกอ แต่จะขาว และมียี่ดแดงที่เด่นกว่า ท่อนบนปักลวดลายแพรวพราว กระโปรงสีดำหรือสีน้ำเงินเข้ม และผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะแต่งตัวแบบแฟนซี เย็บปักด้วยลวดลายประดับด้วยลูกปัดต่าง ๆ ถ้าผมมีปิ่นปักอยู่ กระโปรงยาวคลุมข้อเท้ามีปักและห้อยพู่ ชายแขนเสื้อ ท่อนบนและกระโปรงประดับด้วยฝีมือการปักไว้อย่างมากมาย ใส่กำไลมือและแขน บางครั้งจะมีเครื่องประดับประเภทเครื่องเงินสวมคอ อย่างไรก็ตามการแต่งกายอย่างพิธีพิธีกันและครบเครื่องนั้น มักจะกระทำในโอกาสที่มีงานสำคัญในหมู่บ้าน

กะเหรี่ยงตองสู ตองตูหรือปาโอ / ปะโอ แต่เดิมจะอาศัยอยู่บริเวณเมืองต่าง ๆ ใกล้ทะเลสาบอินเลในรัฐฉานตอนใต้ ประเทศพม่า เมืองที่กะเหรี่ยงตองสูอาศัยอยู่มากที่สุดคือเมือง หลอยโหลง (ดอยหลวง) การแต่งกายผู้ชายตองสู จะนุ่งกางเกงขาวสีดำและสีขาว เสื้อแขนยาวผ่าอกกลาง ติดกระดุมผ้า ส่วนผู้หญิงนิยมแต่งชุดสีดำ โพกผ้าสีขาวหรือสีดำ

กะเหรี่ยงบเว หรือแบร กะเหรี่ยงพวกนี้จะเรียกตัวเองว่า กะยา กะเหรี่ยงแดง หรือ ยางแดง ชาวพม่าเรียกกะเหรี่ยงมอญ พลง หรือโพลง หรือโพล่ง หรือปะกาญอโป ซึ่งหมายถึงว่า “คน” ชาวอังกฤษเรียกว่า คารณี ในขณะที่ชาวไทยเรียกว่า “กะเหรี่ยงแดง หรือยางแดง” ตามสี

ของเสื้อผ้าที่สวมใส่ กล่าวคือ ผู้ชายจะนุ่งกางเกงขาสั้นสีแดง โปกศีรษะ ผู้หญิงจะใส่กระโปรงสั้น และสวมกำไลไม้ไผ่ที่ข้อเท้า กระเหรี่ยงแดง หรือยางแดง ถือว่าตนเองเป็นชนชาติที่ใหญ่จึงไม่ยอมอ่อนข้อให้กับใคร จึงนับว่าเป็นชนเผ่าที่ยึดถือความเป็นกระเหรี่ยงของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นพวกเลือดเนื้อกระเหรี่ยงอย่างแท้จริง

เครื่องนุ่งห่มของชาวกระเหรี่ยง โดยเฉพาะเสื้อจะมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ขนาดสีสันทัน และรายละเอียดการตกแต่ง ทำด้วยผ้าฝ้ายสองชั้นเย็บติดกันไว้ตรงกลางสำหรับสวมหัว ด้านข้างส่วนบนสำหรับสอดแขน ชายเสื้อประดับด้วยลูกปัด ภู กล้วย สีสันติดกับตัวเสื้อ นอกจากนี้ ยังมีการเย็บตะเข็บไขว้ไว้ด้านนอกเป็นลวดลายการตกแต่ง หญิงสาวชาวกระเหรี่ยง จะทอผ้าและตัดเย็บเสื้อผ้าด้วยตนเอง สาวโสดจะสวมชุดทำด้วยผ้าทอพื้นสีขาว ปักประดับลวดลายหิ้งดงตามความสามารถของแต่ละคน เมื่อแต่งงานแล้วจะสวมเสื้อที่ทำด้วยผ้าฝ้ายที่มีสีสันทัน และลวดลายที่แตกต่างกันไป ผ้านุ่งจะทอเป็นลวดลายขวางสลับสี การข้อมือ แหวนหมีของชาวกระเหรี่ยงถือว่าเป็นศิลปะเฉพาะ จึงมีความหวงแหน และสืบทอดให้ถึงลูกหลานเท่านั้น ส่วนการแต่งกายของผู้ชายกระเหรี่ยง ส่วนมากจะสวมเสื้อปล่อยชายยาวถึงสะโพก ทอด้วยผ้าฝ้ายสีขาวแต่งริมด้วยแถบสีแดงตัดขอบด้วยด้ายสีเหลืองและเขียว หรือทอด้วยผ้าฝ้ายแดงกลายทางแทรกด้วยด้ายสีเหลืองและเขียว ไม่มีการปักประดับ แต่จะทิ้งชายทำพู่บริเวณคอเสื้อ ท้องแขน เอว และชายเสื้อ ผู้ชายกระเหรี่ยงจะสวมกางเกงสีทึบ เช่น สีน้ำเงิน สีดำ หรือโสร่งที่ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายทอสองแถบเย็บติดกัน และนิยมพันศีรษะด้วยผ้าขาวม้า (พจนานุกรมศัพท์พจนานุกรม, 2528 : 72 -79)

ลักษณะการตั้งบ้านเรือน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวกระเหรี่ยง จะยึดถือตามบรรทัดฐานของการกำหนดความเป็นหมู่บ้าน คือ หมู่บ้านต้องเป็นหน่วยอิสระในการประกอบพิธีกรรมของตน เพื่อประกอบพิธีการเช่นสรงผิเจ้าที่ ปีละ 2-3 ครั้ง ผู้เป็นประธานในการประกอบพิธีนี้ ได้แก่หัวหน้าพิธีกรรมฝ่ายชาย ในสังคมกระเหรี่ยงเรียกว่า “เซี่ยงเก็งกู” หรือ หัวหน้าหมู่บ้านซึ่งสูงอายุ ตำแหน่งนี้มีการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ทุกหมู่บ้านจะต้องมีเซี่ยงเก็งกูของตนเอง ลักษณะการสร้างบ้านของหมู่บ้านชาวกระเหรี่ยงแยกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ตามลักษณะตัวบ้านและสภาพภูมิประเทศ ได้ 3 ประเภท ดังนี้ (จัตถกัญญ์ บุษพัฒน์, 2538 : 79)

1. หมู่บ้านถาวร ส่วนมากจะ ตั้งอยู่ตามหุบเขา ชาวบ้านดำรงชีพด้วยการทำนา และเป็นหมู่บ้านที่ค่อนข้างใหญ่ ประมาณ 16-72 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ตั้งมาไม่น้อยกว่า 50-60 ปี
2. หมู่บ้านที่ค่อนข้างถาวร ตั้งอยู่ตามหุบเขาสูง ขนาดปานกลาง มีบ้านประมาณ 10-15 หลังคาเรือน มีการดำรงชีพด้วยการทำนาเป็นหลัก

3. หมู่บ้านบนภูเขา ชาวบ้านมักทำไร่เลื่อนลอย แต่ก็จะมีการทำนาบ้างเล็กน้อย ขนาดของหมู่บ้านจะเล็กกว่าหมู่บ้านถาวร และหมู่บ้านที่ค่อนข้างถาวร

การเลือกที่ตั้งบ้านเรือน กะเหรี่ยงจะเลือกตั้งบ้านเรือนบริเวณที่ลุ่มก้นกระทะที่ราบเชิงเขา หรือหุบเขาใกล้แหล่งน้ำไหลผ่าน เพราะชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวเพื่อบริโภคเป็นหลัก ดังนั้นการปลูกบ้านเรือนจะนิยมสร้างใกล้แหล่งน้ำ

การปลูกสร้างบ้าน ของชาวกะเหรี่ยงไม่นิยมปลูกสร้างบ้านให้อยู่ในแนวเดียวกัน ในกรณีที่มีการสร้างบ้านหันหน้าเข้าหากันแต่ไม่ให้ประตูบ้านตรงกันหรืออยู่ในแนวเดียวกัน และมีความเชื่อว่าจะไม่ปลูกสร้างขวางตะวัน ในการเลือกทำเลหรือสถานที่ปลูกบ้าน หัว น้ำครอบครัวจะเป็นผู้เลือกโดย ได้รับความยินยอมจากญาติพี่น้อง แต่ถ้าหากหัวหน้าครอบครัวไปอาศัยอยู่กับญาติฝ่ายภรรยา ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายภรรยาจะเป็นผู้เลือกสถานที่ปลูกบ้านเอง จึงมักจะเลือกสถานที่ปลูกบ้านใกล้กับบ้านมารดา เมื่อเลือกทำเลได้แล้วก็จะ ทำพิธีเช่นไหว้เจ้าที่และบรรพบุรุษ เป็นการบอกกล่าวขอใช้ที่ดิน เจ้าของบ้านจะเป็นผู้อธิษฐานบอกกล่าวว่าตนจะปลูกบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุขและขอให้ผืนดิน เมื่อเสร็จพิธีจะปล่อยให้ข้ามคืน หากฝันร้ายจะระงับการปลูกสร้างบ้าน ในบริเวณที่เลือกนั้นแล้วจะหาที่อื่นต่อไป (สมการ, 2525 : 8)

ลักษณะบ้านของชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะปลูกสร้างด้วยไม้ไผ่ ยกสูงจากพื้นดิน มีชายคาปกคลุมทั้งตัวบ้าน ตัวเรือนจะอยู่อีกชั้นเดียว แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนชานเรือน ส่วนเตาไฟ และส่วนเก็บของ ภายในจะไม่มีการปูเสื่อ ใดๆ สมาชิกครอบครัวจะปูเสื่อนอนรอบ ใดๆ เตาไฟซึ่งอยู่กลางห้อง จะแบ่งพื้นที่เป็น 3 ส่วน ใดๆ คือ พ่อแม่จะนอนด้านในสุดของเรือน ลูกสาวและลูกเล็ก ใดๆ นอนข้างกองไฟฝั่งตรงข้ามกับพ่อแม่ อีกด้านหนึ่งของเตาไฟเอาไว้รับรองแขก ส่วนลูกชายหากอยู่ในวัยหนุ่มจะให้นอนนอกห้อง บ้านกะเหรี่ยงแต่ละหลังจะมีขี้เถ้าเก็บข้าวเปลือกและพืชผล โดยจะสร้างให้ห่างจากตัวบ้าน และต้องไม่อยู่หน้าหรือหลังบ้าน จะสร้างให้อยู่เยื้องกับตัวบ้านเล็กน้อย หากสร้างบ้านอยู่ตามไหล่เขาแล้ว จะสร้างขี้เถ้าให้อยู่ ต่ำกว่าตัวบ้าน ซึ่งชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าหากสร้างผิดแปลกไปจากนี้ จะทำให้เกิดการเจ็บป่วย การสร้างบ้านเรือนญาติฝ่ายมารดาจะอยู่รวมกันไม่ควรมีคนอื่นมา สร้างบ้านแทรกให้ผีบ้านผีเรือนขัดใจกัน

การปลูกบ้านของชาวกะเหรี่ยงจะปลูกแบบไม่เป็นระเบียบสุดแต่ใครจะพอใจตรงไหน แบบบ้านของกะเหรี่ยงเป็นบ้านทรงยกสูงพอคนเดินรอดได้ ฝาบ้านต่ำประมาณ 120-150 เซนติเมตร ไม่มีหน้าต่างหรือช่องระบายลม หลังคาสูงตรงกลาง (อกไก่) แต่ชายคาด้านล่างคลุมฝาผนังจนแทบมองไม่เห็น ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากสภาพอากาศบนภูเขาสูง หุบเขา บ้านทุกหลังจะมีชานนอกชายคาลดพื้น และจะต้องเป็นชานบ้านระดับเดียวกันกับห้องนอนเป็นห้องสี่เหลี่ยมใหญ่ บริเวณบ้านจะทำ

เป็นลานกว้าง สำหรับใช้สอยหรือประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน จะไม่มีรั้ว ไม่มีอาณาเขต สัตว์เลี้ยง เช่น ไก่ หมู จะถูกปล่อยให้หากินเอง

กะเหรี่ยงในประเทศไทยส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ตามชายเขา สำหรับใช้พื้นที่ ในการทำการเกษตรและต้องใช้ที่ดินหลายแห่ง ชาวกะเหรี่ยงจะไม่ทำนาซ้ำที่เดิมในแต่ละปี ซึ่งทำเพียงครั้งเดียว โดยจะเว้นช่วงประมาณ 6-12 ปีถึงจะกลับมาที่เดิมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการพักดิน ให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยทั่วไปหมู่บ้านกะเหรี่ยงจะตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างถาวร และมีความวางแผน ถิ่นฐานของตนเองเหมือนกับคนไทย ในอดีตถือกันว่า ถ้าพระประจำหมู่บ้านตาย จะมีการย้าย หมู่บ้านแต่จะไม่ไกลไปจากที่เดิมมากนัก หรืออาจมีการย้ายให้ห่างจากที่เดิมประมาณ 2-3 เมตรเท่านั้น การย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านของกะเหรี่ยงจากที่อื่น จะต้องได้รับอนุญาตจากหมอผีและผู้อาวุโส ประจำหมู่บ้าน จากนั้นจะมีการทำพิธีเช่นไหว้เจ้าที่เพื่อเป็นการขอขมา โดยปกติชาวกะเหรี่ยง จะไม่รับสมาชิกใหม่ที่ย้ายมาจากที่อื่น เนื่องจากในหมู่บ้านแต่ละแห่งจะมีพื้นที่ในการสร้างบ้านเรือน และพื้นที่ทำกินจำกัด ซึ่งผู้เฒ่าผู้แก่ประจำหมู่บ้านจะระวังไว้ให้กับสมาชิกที่อยู่ในหมู่บ้าน

(พอล และอีเวน ลูวิส, 2528 : 84)

สถานที่ตั้งของหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านสบอมแฮด

หมู่บ้านกะเหรี่ยงสบอมแฮด ตั้งอยู่หมู่ที่ 18 บ้านสบอมแฮด ตำบลอมก๋อย อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ มีอาณาเขตของหมู่บ้านทิศเหนือติดกับบ้านหลิม ทิศใต้อยู่ติดบ้านขุนอมแฮด ทิศตะวันออกอยู่ติดบ้านเหล่เมะฟ้า และทิศตะวันตกอยู่ติดบ้านยางเปา บ้านห้วยโป่ง หมู่บ้าน สบอมแฮดนี้ จะอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภออมก๋อยไปทางทิศตะวันตก ประมาณ 3 กิโลเมตร การเดินทาง จากจังหวัดเชียงใหม่ ไปตามทางหลวงหมายเลข 108 ผ่านอำเภอหางดง สันป่าตอง แม่ว้าง จอมทอง และฮอด ถึงทางแยกบริเวณกิโลเมตรที่ 130 เลี้ยวซ้ายไปตาม ทางหลวงหมายเลข 1099 เข้าสู่ อำเภออมก๋อย ระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร ผ่านหน้าว่าการอำเภออมก๋อยถึงสี่แยกให้เลี้ยวขวา ไปตามถนนระยะทางประมาณ 2.5 กิโลเมตร จะสังเกตเห็นป้ายหมู่บ้านสบอมแฮด อยู่ทางขวามือ

อ.ชัชเจน (ดูแผนที่ 4.1 ประกอบ)

โครงสร้างและความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยงบ้านสบอมแฮด

หมู่บ้านกะเหรี่ยงบ้านสบอมแฮด มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบแอ่งกระทะ (Graben) มีภูเขาสูงล้อมรอบ ความสูงโดยเฉลี่ยของภูเขา ประมาณ 800-1, 000 เมตร สภาพแวดล้อมทั่วไปปกคลุมด้วยป่าไม้ เป็นป่าไม้ เบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าสนเขา ตลอดจนมีลำห้วยแม่ตื่น และลำห้วยสบอมแฮด ไหลรวมตัวกันผ่านหมู่บ้าน พื้นที่ทั่วไปเป็นภูเขา ร้อยละ 70 ของพื้นที่ทั้งหมด แบ่งเป็นที่ราบเชิงเขาประมาณร้อยละ 20 และที่ราบลุ่ม ร้อยละ 10 ถนนเข้าสู่หมู่บ้านเป็นถนนลาดยางแอสฟัล ขนาด 2 ช่องทาง ในหมู่บ้านมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 117 ครัวเรือน ประชากรในหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน 362 คน โดยมีผู้ชาย จำนวน 169 คน และ ผู้หญิง จำนวน 193 คน จากการสอบถาม นายสุข ชัยดี อายุ 77 ปี ชาวบ้านสบอมแฮด กล่าวถึงประวัติของหมู่บ้านกะเหรี่ยงบ้านสบอมแฮด ซึ่งพ่อแม่เคยเล่าให้ฟังว่า หมู่บ้านที่อยู่ปัจจุบันนี้มีบรรพบุรุษอาศัยอยู่มา 5 ช่วงอายุคนแล้ว หากนับถึงปัจจุบันประมาณ 250-300 ปีแล้ว และชื่อเดิมของหมู่บ้านนี้ ชื่อ เฮ้า แส แท ซึ่งเป็นภาษากะเหรี่ยง (สัมภาษณ์ นายสุข ชัยดี, 10 มกราคม 2547) นอกจากนี้ นายจเล ชอบหัตถกรรม ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ได้กล่าวถึงประวัติของหมู่บ้านกะเหรี่ยงบ้านสบอมแฮดในปัจจุบันนี้ว่า เดิมหมู่บ้านนี้มีชื่อเรียกว่าบ้านสุขอมแฮด คำว่า “สุขอมแฮด” มีที่มาจากหมายถึง จุดบรรจบกันของลำน้ำแฮด และลำน้ำแม่ตื่น ซึ่งลำน้ำทั้งสองสาย มาบรรจบกัน ณ ที่ตั้งของ หมู่บ้าน จึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านสุขอมแฮด” ต่อมามีการเรียกชื่อหมู่บ้านเพี้ยนไปจากเดิม กลายมาเป็นหมู่บ้านสบอมแฮด และใช้เรียกกันมาจนถึงปัจจุบัน (สัมภาษณ์ นายจเล ชอบหัตถกรรม, 10 มกราคม 2547)

จากการสังเกต แผนที่ทางทหารของกรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งจัดทำใน พ.ศ. 2519 โดยตรวจสอบตามระวางแผนที่และเข็มทิศ โดยยึดถือระวางพิกัดอำเภออมก๋อยเป็นหลักปรากฏชื่อ หมู่บ้านตรงกับพิกัดปัจจุบัน ปรากฏชื่อในแผนที่ว่า “บ้านสุขอมแฮด” และเมื่อเปรียบเทียบกับแผนที่ของกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดทำในปีพุทธศักราช 2526 ณ ตำแหน่งที่ตั้งหมู่บ้านปรากฏชื่อในแผนที่หมู่บ้านว่า “บ้านสุขอมแฮด” เช่นเดียวกัน

การตั้งบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงบ้านสบอมแฮด ลักษณะหมู่บ้านเป็นลักษณะบ้านถาวร ส่วนมากจะ ตั้งอยู่ตามที่ราบหุบเขา เป็นหมู่บ้านที่ค่อนข้างใหญ่ มีการตั้งบ้านเรือน 100 - 120 หลังคาเรือน บริเวณที่นาจะเป็นที่ราบลุ่มเชิงเขา และพื้นที่ไร่สวนเป็นพื้นที่ลาดตามเชิงเขา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และทำไร่ทำสวนบางส่วนเช่นเดียวกับชาวเขาทั่วไป โดยได้รับน้ำจากแหล่งน้ำห้วยแม่ตื่น ส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงมีความต้องการแรงงานช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ จึงนิยมมีลูกหลายคน โดยเฉลี่ยชาวกะเหรี่ยงจะมีสมาชิกในครัวเรือน ประมาณ 5-7 คน

ในด้านการปกครองดูแลหมู่บ้านนั้น ผู้ที่มีอิทธิพลในหมู่บ้านได้แก่หัวหน้าหมู่บ้าน ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “เซียงเก็งกู” นอกจากจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหมู่บ้านแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นผู้นำ ในการประกอบพิธีกรรมฝ่ายชาย ในหมู่บ้าน และทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและพิจารณาตัดสิน กรณีพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน แต่บางครั้งถึงแม้ว่าความเห็นของหัวหน้าหมู่บ้านจะมีน้ำหนัก ความน่าเชื่อถือมากกว่าคนอื่น ๆ แต่การตัดสินต้องยอมรับฟังความเห็นของเสียงส่วนใหญ่ด้วย ในการดำเนินกิจกรรมสำคัญ ๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านจะได้รับการประชุมในกลุ่มผู้สูงอายุ ในหมู่บ้าน แต่ในทางปฏิบัติความอาวุโสไม่ใช่สิ่งจำเป็นในการออกความเห็นในที่ประชุมของหมู่บ้าน การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายซึ่งถือว่าเป็นผู้นำครอบครัว ร่วมกิจกรรม ในหมู่บ้านที่เกี่ยวกับการปกครองดูแลหมู่บ้านจึงเป็นหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัว และในปัจจุบัน การเลือกผู้นำหมู่บ้านได้เปลี่ยนแปลงไป สืบเนื่องจากชาวกะเหรี่ยงได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย นับร้อยปี ได้รับสมญาว่าเป็นชนเผ่าที่มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี และรักใช้ผืนแผ่นดินไทยมาช้านาน กะเหรี่ยงจึงเป็นชาวเขาเผ่าแรกที่ได้รับสัญชาติไทย ประกอบกับลักษณะของการปกครองที่ทางราชการ นำไปเข้าสู่หมู่บ้านผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้นำหมู่บ้าน หรือผู้ใหญ่บ้าน จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ นักประสาน และเป็นนักพัฒนา เพื่อจะเกิดการพัฒนาในหมู่บ้าน

แม้ว่าชนเผ่ากะเหรี่ยงปัจจุบัน จะมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ใกล้เคียงกับคนไทยมากแล้วก็ตาม แต่ชาวกะเหรี่ยงยังมีการยึดถือธรรมเนียมประเพณีเดิมอยู่บ้าง กล่าวคือการนับถือผี “เจ้าที่ เจ้าสาร” และ “เทพยดาภูต” หรือพรายอื่น ซึ่งปัจจุบันกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาคริสต์ ความเชื่อและพิธีกรรม “เจ้าที่เจ้าสาร” คือเทพยดาอารักษ์เป็นองค์ที่สำคัญที่สุดเพราะจะคุ้มครอง พื้นดิน โดยมีพิธีกรรมในหมู่บ้านจะต้องเข้าร่วม เซียงเก็งกูหรือผู้นำพิธีกรรมจะนำขบวน ชาวบ้านไปที่ศาล วิ่งบน สถานที่ประกอบพิธีกรรม จากนั้นจะนำชาวบ้านอธิษฐานขอให้ลดภัย คุกคามให้ทั้งหมู่บ้าน มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารปราศจากเหตุร้ายหรือโรคภัย (สุจริตถึยษ์ ณ หนอง และสรินยา คำเมือง, 2540 : 30)

วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง

วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยง

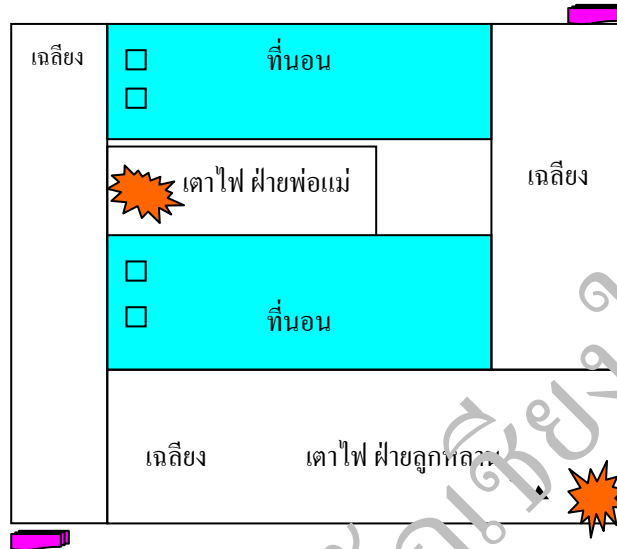
ครอบครัวชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไป ส่วนใหญ่มักจะเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว (Nucleus Family) แต่ละครัวเรือนมีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง ผู้นำครอบครัวเป็นผู้จัดแรงงาน ส่วนใหญ่ในด้านการเกษตรของ ยกเว้นในบางคราว เช่น ในยามเจ็บป่วยหรือมีการตาย ในสังคม ครัวเรือนหลายครัวเรือนจะรวมแรงและช่วยกันทำไร่ แต่ละครัวเรือนมีช้างเจ้าของตนเอง การใช้สอย ผลผลิตจากพื้นที่ทำการเกษตรของตนเองตามลำพัง และมีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกษตร ตามความกระบวนการผลิตทางการเกษตร

ปกติคู่สมรสหนุ่มสาวจะตั้งครัวเรือนของตนเองภายหลังที่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ของ ฝ่ายหญิง การอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายชายเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยปรากฏ บ้านที่คู่สมรสสร้างขึ้นหลังแรก ก่อนข้างเล็กก่อน การสร้างบ้านเช่นนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับฐานะที่เพิ่งจะแต่งงาน ภายหลังแต่งงาน เมื่อมีบุตรคนที่หนึ่งหรือคนที่สองแล้ว จึงถือว่าสมควรที่ฝ่ายหญิงนั้นจะสร้างบ้านหลังใหญ่ได้ ชาวกะเหรี่ยงถือว่าบ้านเป็นสถานที่ทางวิญญาณของบรรพบุรุษ การทำพิธี “เตอะมิงเซีย” จะมีขึ้น ภายหลังที่ภรรยาและสามีเข้าไปอยู่ในบ้านหลังใหม่เรียบร้อยแล้วไม่นานนัก ความมุ่งหมายของ การประกอบพิธีกรรมนี้ ก็เพื่อแจ้งแก่ผีสายมารดาให้ทราบถึงการแต่งงาน หลังจากนั้นภรรยาก็มี อำนาจในการตกลงใจอนุญาต หรือห้ามมิให้ใครมาอาศัยอยู่ในบ้านหลังนั้น (ขจัดภัย บุญพัฒน์, 2 5 3 8 :

การอยู่ร่วมกันของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งปกติเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว แต่จะมีคนอื่น ๆ ที่มา อาศัยร่วมอยู่ในครัวเรือน ส่วนพ่อหรือแม่ที่เป็นม่ายหรือพี่น้องชายหญิงของภรรยา ถือกันว่าเป็น การไม่สมควรที่จะเข้าไปอาศัยอยู่ในบ้านของบุตรชายที่แต่งงานแล้ว เพราะบ้านเป็นอาณาจักรของ ฝ่ายหญิง ซึ่งได้แก่ภรรยาของบุตรตน โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้วิญญาณหรือผีของหญิงแต่ละฝ่าย เข้าขั้วพันกัน และอาจจะเกิดสิ่งร้ายต่อกันได้

ในกรณีที่ฝ่ายหญิงตายในขณะที่ลูก ๆ ยังไม่ได้แต่งงาน หากบิดาต้องการแต่งงานใหม่ และพาภรรยาใหม่เข้ามาอยู่ในบ้าน บรรดาลูก ๆ จะคัดค้าน โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้ผีของภรรยา ใหม่ขัดแย้งกับวิญญาณของมารดา และผีของลูก ๆ ซึ่งอาจทำให้ผู้อยู่ในบ้าน เจ็บป่วยหรือตายได้ ด้วยเหตุนี้ในสังคมกะเหรี่ยงจึงไม่นิยมแต่งงานใหม่หลังจากที่ภรรยาตาย (ขจัดภัย บุญพัฒน์, 2538 : 86)

ประตูเข้า - ออก ลูกหลาน

ประตูทาง เข้า - ออก

พ่อ แม่, ผู้สูงอายุ

ภาพที่ 4.2 : แสดงสัดส่วนใช้สอยภายในบ้านกะเหรี่ยง

ที่มา : การสัมภาษณ์นายจเล ชอบหัตถกรรม, 2547

จัดเก็บ ข้าวข้าว เพื่อบริโภค	จัดเก็บ ข้าวเหนียว (ประกอบพิธีกรรม) และพันธุ์พืช
------------------------------------	--

ภาพที่ 4.3 : แสดงสัดส่วนการเก็บรักษาพันธุ์พืชภายในยุ้งข้าวของชาวกะเหรี่ยง

ที่มา : การสัมภาษณ์นายจเล ชอบหัตถกรรม, 2547

ค่านิยมทางสังคมซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ในชุมชนของชาวกะเหรี่ยง ก็คือการให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ของความเป็นเพื่อนมาก ซึ่งจะต้องมีความซื่อสัตย์ เชื่อมั่น และศรัทธาต่อกัน ความเป็นพี่น้องกันจะมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นมาก ยิ่งในสมัยก่อนด้วยแล้วจะยอมรับนับถือกันมากกว่าปัจจุบัน ซึ่งชาวกะเหรี่ยงถือว่าความรักใคร่สัมพันธ์กันภายในเผ่ามีความสำคัญกว่าความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งชาวกะเหรี่ยงบางส่วนในประเทศไทยนับถือพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา แต่ชาวกะเหรี่ยงทั้งหมดยังมีการนับถือผีควบคู่กันไปด้วย พวกเขามีความเชื่อว่าทุกแห่งจะมีผีสิงสถิตอยู่เช่นในป่า ในไร่ หรือในหมู่บ้าน ผีที่พวกกะเหรี่ยงนับถือนั้นมีอยู่สองร่างคือ “ผีเรือน” กับ “ผีบ้าน” ผีเรือนเป็นผีหรือเจ้าประจำบ้านเรือนคือเมื่อบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ถึงแก่กรรมไปแล้ววิญญาณยังคงอยู่ภายในบ้านเรือนและหมู่บ้านด้วยความ เป็นห่วงบุตรหลาน ผู้สืบตระกูลของตน และจะคอยป้องกันรักษาให้อยู่ด้วยความสงบสุข ชาวกะเหรี่ยงมีการเลี้ยงผีเรือนอย่างน้อยปีละสองครั้ง ส่วนผีบ้านเป็นผีหรือเทพารักษ์รักษาหมู่บ้าน ชาวกะเหรี่ยงถือว่าเป็นผีที่มีความสำคัญในด้าน พิธีกรรมและความอยู่ดีมีสุขของคนทั้งหมู่บ้าน การเลี้ยงผีเจ้าที่หรือผีบ้านนี้จะทำพิธีร่วมกัน ทั้งหมู่บ้านปีละสองครั้ง

ประเพณีของชาวกะเหรี่ยง

กะเหรี่ยงยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติ ดำเนินชีวิตคู่ แบบผัวเดียวเมียเดียวอย่างเคร่งครัด การหย่าร้างจึงมีน้อยมาก และการแต่งงานใหม่ไม่ค่อยปรากฏ ตามธรรมเนียมและภรรยาผูกพันรักกันอย่างมั่นคง เป็นเพื่อนของอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ถือว่าการแต่งงานเป็นข้อตกลงของคนสองคนมิใช่เป็นการสร้างพันธะระหว่างกลุ่มที่สืบสายฝ่ายมารดาต่างกัน หรือระหว่างหมู่บ้าน หรือระหว่างกลุ่มสังคมขนาดใหญ่ใด ๆ บุตรจะเกิดจากการแต่งงานเท่านั้น การสมสู่กันก่อนแต่งงานจะถูกรังเกียจ ดังนั้น เชื้อที่เกิดนอกสมรสจึงมีน้อยมาก เชื่อกันว่าผีเจ้าที่ จะขุ่นเคืองต่อการถือปฏิสนธิในลักษณะเช่นนี้ และจะต้องจัดทำพิธีเฉพาะเพื่อเอาใจผี หญิงที่ให้กำเนิดบุตรนอกกฎหมายจะประสบความลำบากในการหาคู่ครองดี ๆ หลายคนต้องกลายเป็นหญิงที่นทีกไปชั่วชีวิต บิดาของเด็กนอกกฎหมายจะต้องจ่ายค่าทดแทนให้แก่หญิงที่เขาทำให้มีครรภ์ โดยปกติการแต่งงานระหว่างผู้สืบสายจากฝ่ายมารดาเดียวกันถูกห้าม แต่ไม่มีข้อห้ามการแต่งงานในวงศ์วานเดียวกัน หรือมีข้อกำหนดว่าควรแต่งงานกับผู้ใดในสังคมกะเหรี่ยง

การหย่าร้างเกิดจากการทอดทิ้งของฝ่ายหนึ่งก่อนแล้วจึงมีการตกลงกันกับผู้ทีหลบหนีไป ซึ่งอาจเป็นสามีหรือภรรยา ให้จ่ายค่าทดแทนแก่อีกฝ่ายหนึ่ง ลูก ๆ ที่เกิดจากการแต่งงานมักอยู่ในความดูแลของภรรยา การแต่งงานใหม่หลังการหย่าร้างหรือการตายของคู่สมรสมีน้อย โดยปกติเหตุผลในการหย่าร้างเป็นเรื่องของความเข้ากันไม่ได้ ส่วนการหย่าร้างที่เกิดจากการคบชู้นั้นแทบจะ

ไม่มีเลยในชุมชนกะเหรี่ยง ความยากลำบากในการแต่งงานใหม่ประกอบกับการที่คนทั่วไปไม่เห็นด้วยกับการหย่าร้าง เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ชีวิตสมรสของชาวกะเหรี่ยงมีความมั่นคง

การสืบมรดก เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต ทรัพย์สินจะถูกนำมาแบ่งกันระหว่างคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่กับลูก ๆ ของผู้ตาย การจัดแบ่งพยายามให้เท่า ๆ กัน ไม่มีข้อจำกัดที่แสดงว่าต้องให้ลูกคนใดมากกว่าลูกคนอื่น หรือการปฏิบัติให้แตกต่างกันระหว่างบุตรชายหญิง ถ้าบุตรคนโตยังเด็กเกินไปที่จะรับมรดก บิดาหรือมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่จะเก็บรักษาไว้ให้ ทรัพย์สินที่แบ่งกันเป็นมรดก ได้แก่ เงินสด ปศุสัตว์ นาข้าว ข้อพิพาทเกี่ยวกับมรดกจะได้รับการชี้ขาดจากchieftain หรือหัวหน้าหมู่บ้าน โดยปรึกษากับสภาหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยผู้เฒ่าของหมู่บ้านนั้น เป็นผู้ตัดสิน

ค่านิยมทางสังคม ในสังคมของชาวกะเหรี่ยงถือว่าความมั่งคั่งและร่ำรวยอะไรเป็นสิ่งแรก ที่แสดงถึงสถานะอันสูงส่งในสังคม ส่วนการประกอบอาชีพไม่มีความสำคัญอย่างไรต่อสถานะทางสังคม ทั้งนี้เพราะชาวกะเหรี่ยงแทบทั้งหมดมีอาชีพในทางเกษตรกรรมด้วยกันทั้งนั้น อย่างไรก็ตาม ชาวกะเหรี่ยงถือว่าการแสดงความมั่งคั่ง หรือแสดงให้คนอื่นเห็นว่าตนมีสมบัติมากนั้นจะเป็นการชักชวนให้เพื่อนบ้านเห็นและจะมาขอความช่วยเหลือจากเขา หรืออาจจะถูกทางการเรียกเก็บภาษีได้ แต่โดยที่ชุมชนเล็ก ๆ มีสมาชิกไม่มากนัก ดังนั้นชาวบ้านจึงรู้ว่าใครบ้างที่มั่งคั่งอย่างน้อยก็รู้ได้จากจำนวนปศุสัตว์ที่มีไว้ในครอบครอง

ประเพณีการแต่งงาน

ชาวกะเหรี่ยงยังคงเป็นแบบผิวเดียวเมียวเดียวไม่มีการหย่าร้าง แม้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายไปก็ยังไม่ค่อยมีการแต่งงานใหม่ ทั้งนี้เพราะถ้าแต่งงานใหม่ ฝ่ายชายภรรยาคนใหม่ก็จะขัดแย้งกับฝ่ายมารดาของภรรยาคนเก่า ซึ่งจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนและเจ็บป่วย แต่ปัจจุบันนับถือศาสนาคริสต์ ไม่เชื่อในเรื่องผี จึงมีการแต่งงานกันใหม่ได้

การแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงมีข้อห้ามที่สำคัญคือห้ามชายหญิงที่ถือผีเดียวกันแต่งงานกัน หญิงสาวจะตกลงกันอย่างไม่เป็นทางการว่าจะออกเรือน และฝ่ายชายได้มาพบพ่อแม่ฝ่ายหญิงเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายใหญ่ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายไปสู่ขอฝ่ายชาย เพื่อทำความตกลงและกำหนดวัน แต่งงาน ซึ่งจะต้องให้ห่างจากวันสู่ขอพอสมควร เพื่อให้ฝ่ายหญิงได้เตรียมตัวทอชุดเสื้อและซิ่นสำหรับตนเองและสำหรับมารดาของฝ่ายชาย เสื้อและย่ามสำหรับฝ่ายชาย ทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันเตรียมการ ต้มกลั่นเหล้า และให้เวลาเพื่อนบ้านจัดเตรียมเหล้าเพื่อนำมาช่วยงานด้วย ส่วนฝ่ายชายไม่ต้องเตรียมอะไรมากนัก นอกจากแผ่นเงินและเงินพดด้วงที่จะใช้ร่วมกับสินสอดรวมกับสร้อยลูกปัด เสื้อ ซิ่น เงินใส่พานไหว้พ่อแม่ซึ่งบิดามารดาของฝ่ายชาย ได้เตรียมไว้แล้วตั้งแต่ทำความตกลงกัน มารดาของฝ่ายชายจะเตรียมทอเสื้อและซิ่นไว้รับขวัญลูกสะใภ้ด้วยเช่นกัน เมื่อใกล้ถึงวันงานจะมีการจัดเตรียม

สถานที่ทั้งบ้านเจ้าสาวและบ้านเจ้าบ่าวหากเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน แต่ถ้าเจ้าบ่าวมาจากต่างหมู่บ้านก็เลือกบ้านหลังหนึ่งในหมู่บ้านเป็นที่ตั้งขบวนของฝ่ายเจ้าบ่าว (พอล และอีเลน ลูวิส, 2528 : 8 8)

ในเย็นวันงานวันแรกจะมีการตั้งขบวนของเจ้าบ่าวประกอบด้วยเพื่อนเจ้าบ่าวและขบวนพ่อสื่อแม่สื่อของฝ่ายเจ้าบ่าวหนึ่งคนของฝ่ายเจ้าสาวหนึ่งคน มีพรรคพวกพร้อมเครื่องดนตรีประกอบในขบวนแห่ เช่น ฆ้อง กลอง ฉาบ และเครื่องเป่าที่ทำจากเขาควาย พร้อมร้องเพลงขับกล่อมเพลงเนื้อหาสำหรับงานแต่งงานโดยเฉพาะ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเรียกว่า “ซอ” เพลงที่ใช้ขอในการแต่งงานมีชื่อว่า “ทาอ่อโมะ” ขบวนแห่นี้จะแห่อยู่ระหว่างบ้านเจ้าบ่าวเจ้าสาว เมื่อถึงบ้านเจ้าสาวเครื่องดนตรีที่ทำจากเขาควายจะหยุดเป่า ส่วนบนบ้านของทั้งสองฝ่ายจะมีการตั้งวงดื่มเหล้า กลุ่มผู้สูงอายุฝ่ายชายจะล้อมวงอยู่ภายในห้องและจะเริ่มร้องเพลง การร้องเพลงนี้จะมีผู้ขึ้นบทร้องเป็นต้นเสียงหนึ่งคน แล้วคนอื่น ๆ จะร่วมร้องตามไป เนื้อหาเนื้อร้องจะเป็นการชมเจ้าภาพชื่นชมความสนุกสนานที่มาร่วมกันในวันมงคล การเล่าถึงเจ้าบ่าวเจ้าสาวเรื่องความประพฤติ ความขยันขันแข็งสั่งสอนการครองเรือน

พิธีป้อนข้าว เจ้าบ่าวและเพื่อนจะเข้าไปหาพิธีป้อนข้าวในบ้านเจ้าสาว โดยเจ้าสาวพร้อมกับเพื่อนและผู้สูงอายุจะรออยู่ในห้อง และเจ้าบ่าวพร้อมกับสินสอด ประกอบด้วยแผ่นเงินและเงินพดด้วงซึ่งมักจะยืมมาจากผู้สูงอายุของหมู่บ้าน เมื่อเสร็จพิธีครบ 3 วันแล้วก็จะต้องนำกลับไปคืนเจ้าของ นอกจากนี้จะมีผ้าชิ้นที่เย็บไว้ได้ตัดเย็บ ผ้าสำหรับตัดเสื้อ สร้อยคอลูกปัด กำไลข้อมือวางไว้ในกระดัง สินสอดนี้จะนำไปตั้งไว้ที่หิ้งบรรพบุรุษ เมื่อพร้อมแล้วเจ้าสาวจะฉีกไก่หนึ่งชิ้นพร้อมข้าว 1 กำส่งให้เจ้าบ่าวถือไว้ และเจ้าสาวหยิบไก่และข้าว 1 กำถือไว้ในมือ ทั้งคู่ยื่นมือให้ผู้สูงอายุใช้ด้ายกวาดบนข้อมือพร้อมกล่าวคำไล่ผี และสิ่งชั่วร้ายออกจากคู่บ่าวสาว จากนั้นคู่บ่าวสาวก็ทิ้งข้าวและไก่ลงใต้ถุนบ้านไป จากนั้นผู้สูงอายุจะมัดข้อมือคู่บ่าวสาว ทั้งคู่จะพลัดกันป้อนข้าวให้แก่กันรินเหล้าดื่มฉีกไก่ส่งให้กับผู้มาร่วมงานดื่มกินต่อ ๆ กันไป จนหมดเป็นอันเสร็จพิธี

ในเย็นวันเดียวกันจะมีการแห่เจ้าบ่าวมาส่งตัวที่บ้านเจ้าสาวอีกรอบหนึ่ง ส่วนเจ้าสาวซึ่งเปลี่ยนเสื้อผ้าจากชุดสาวโสดเป็นชุดเสื้อและซิ่นสำหรับคนแต่งงานแล้ว เจ้าสาวจะดักน้ำมาล้างเท้าให้เจ้าบ่าว เมื่อขึ้นไปบนบ้านเจ้าสาวก็จะใช้ปอຍผมที่ตัดเตรียมไว้เช็ดเท้าให้เจ้าบ่าว ส่วนเจ้าบ่าวซึ่งยืนอยู่ในประตูห้อง เจ้าบ่าวรินเหล้าแจกพ่อแม่พี่น้องและญาติของเจ้าสาว การรับเหล้ามาดื่มก็เท่ากับยอมรับเจ้าบ่าวเข้าเป็นสมาชิกในบ้าน จากนั้นบ่าวสาวจะอยู่ในห้องด้วยกันจะออกมาข้างนอกไม่ได้ เจ้าบ่าวจะต้องไปนอนค้างแรมบ้านเจ้าสาว 1 คืน รุ่งเช้าเจ้าสาวจะต้องไปนอนค้างแรมบ้านเจ้าบ่าว 1 คืน วันต่อมาเจ้าสาวจะไปนอนค้างแรมบ้านเจ้าบ่าว 3 คืน และเจ้าบาวก็จะไปอยู่ค้างแรมบ้านเจ้าสาว 3 คืนเช่นกัน เท่ากับไปไหว้พ่อและแม่ของเจ้าบ่าว แม่ของเจ้าบาวก็จะรับไหว้

ด้วยเสื้อและชั้นที่เตรียมไว้ พร้อมทั้งผูกข้อมือรับขวัญสะใภ้ใหม่ จากนั้นคู่แต่งงานใหม่จะกลับไปอยู่
ในบ้านของฝ่ายหญิงไปจนเวลาอันควร จึงจะแยกตั้งเรือนใหม่ของตนซึ่งอยู่ในละแวกบ้านของฝ่ายหญิง
พิธีอาบน้ำเจ้าสาว ในพิธีแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงพิธีอาบน้ำเจ้าสาวนี้จะกระทำในตอนเย็น
ก่อนวันทำพิธีแต่งงาน ซึ่งปัจจุบันยังคงประเพณีและปฏิบัติเป็นบางคนเท่านั้น (สัมภาษณ์
นายประสงค์ ปู้นา, 11 มกราคม 2547)

ผู้สูงอายุหรือพ่อหมอลาในหมู่บ้านเป็นผู้ประกอบพิธีอาบน้ำเจ้าสาว โดยทำพิธีเป่าเสก
น้ำมันดอกบวบน้ำเจ้าสาว ซึ่งจะนั่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ใช้ด้ายสีขาวพันถึงน้ำกราบ 3 ครั้ง
เริ่มท่องคาถา นำเทียนจุดไฟปักไว้ที่ขอบจานที่ใส่ใบไม้ ดอกไม้ และทองคำ อีกครั้งจนจบ
ฝ่ายเจ้าสาวจะต้องนำเงิน จำนวน 3 บาท เป็นค่าขึ้นครุหรือค่าใส่ผีให้หมอลา จากนั้นจุดเทียนอีก 1 เล่ม
ปักไว้ที่ขอบถึงน้ำ ท่องคาถาไปเสกเป่าน้ำมันในถึงจนกระทั่งเทียนที่ขอบจานไหม้หมด เมื่อเทียนที่
ขอบถึงเหลือประมาณครึ่งเล่มแล้วจึงหยุด นำเทียนที่เหลือมาหยดลงใน ถังน้ำ นำเอาขมิ้นผงที่ได้
เตรียมไว้โรยลงในน้ำให้ทั่ว จากนั้นพ่อหมอลาจะท่องคาถาอีกครั้งเป็นอันเสร็จพิธีเป่าเสกน้ำมัน
เมื่อเสกเป่าน้ำมันเสร็จแล้ว จะให้เจ้าสาวจะนั่งหันหน้าไปทางทิศตะวันตก พ่อหมอลาก็น้ำมัน
เจ้าสาวล้างหน้าแล้วจึงเติมน้ำให้อาบพร้อมกับท่องคาถาไปด้วยจนน้ำหมดถึง จึงนำด้ายสีขาวครอบ
ศีรษะและคล้องคอไว้ เมื่ออาบน้ำเสร็จแล้วจะเติมน้ำพร้อมกับผ้าถุงที่ใส่อาบน้ำไว้ตรงที่อาบน้ำ
นั้น จะมาเก็บ ในวันรุ่งขึ้น ส่วนเงินค่าเสีย 3 บาทนั้นพ่อหมอลาผู้ทำพิธีจะเก็บไป (สุจริตลักษณ์ ดี
ผดุงและสรินยา คำเมือง, 2540 : 29)

ประเพณีการเกิด

เมื่อแรกเกิดจะไม่มีการพิธีพิเศษ เดิมการทำคลอดของกะเหรี่ยงมักจะใช้หมอดำเยะ สามี
จะอยู่ด้วยในเวลาคลอด เด็กที่คลอดแล้วหมอดำเยะจะใช้ด้ายดิบที่ทำจากฝ้ายปั่นเป็นเชือกเส้นเล็ก
ๆ มัดสายสะดือทารกโดยแบ่งเป็น 3 ส่วน การมัดด้ายนั้นจะต้องมัดให้แน่นเพื่อกันไม่ให้เลือดไหล
ซึมที่สายสะดือบริเวณที่มัดหลังการตัดสายสะดือ ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายต่อชีวิตเด็กได้สายสะดือจะ
ถูกตัดจากด้านนอกของด้ายที่มัดส่วนที่ 1 นับจากลำตัวเด็ก หมอดำเยะจะนำเอาถ่านไฟของไม้เนื้อแข็ง
ที่ดับและเย็นแล้วเป่าไม้ให้มีเศษผงติดอยู่ที่ก้นถ่านมาวางรองรับสายสะดือบริเวณที่จะตัด แล้วจึง
นำผิวของลำไม้ไผ่มาตัด เมื่อตัดสายสะดือเสร็จแล้วจึงทำความสะอาดชำระล้างร่างกายทารก และ
เช็ดให้แห้ง ผู้คลอดหรือมารดาของผู้คลอดจะเป็นผู้นำเอากรไต้ลงในกระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้แล้ว
จะใช้เศษผ้าของบิดามาปิดฝากระบอกไม้ไผ่ ใช้เชือกปอหรือตอกมัดทับเศษผ้าอีก จากนั้นบิดาหรือ
ญาติก็จะนำไปบอกกล่าวกับชุมชนให้ทราบว่า วันรุ่งขึ้นจะนำกระบอกกรไต้ไปแขวนหรือผูกมัดกับ
ต้นไม้หรือฝังลงดินก็ได้ หากมีการนำกระบอกกรไต้ผูกมัดกับต้นไม้ หรือการนำไปฝังดินอย่างใด

อย่างหนึ่งก็จะมีกรกระทำเช่นเดียวกันนั้นกับลูกทุก ๆ คน การนำรกไปแขวนกับต้นไม้เนี่ยมักจะเลือกต้นไม้ที่อยู่ไกลทางเดิน จะเป็นต้นไม้อะไรก็ได้ การนำรกมาแขวนต้นไม้ครั้งต่อไปได้ก็ต่อเมื่อกระบอกรกอันเดิมได้ตกลงพื้นดินแล้ว ดังนั้นจึงนิยมแขวนรก ด้วยการมัดในลักษณะที่หลวม ๆ (สุจริตลักษณ์ คีผดุงและสรินยา คำเมือง, 2540 : 30)

นางมา ชอบหัตถกรรม กล่าวว่า ในห้วงระยะเวลาการตั้งครรภ์ สามีและภรรยาผู้ตั้งครรภ์จะไม่เตรียมการใด ๆ ให้กับบุตรที่กำลังจะเกิด เพราะชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า หากเตรียมเครื่องใช้สิ่งของไว้จะไม่ดี การทำคลอดของกะเหรี่ยงมักจะใช้หมอดำแย สามียะอยู่ด้วย เวลาที่คลอดในวันคลอดต้องนำผ้าซิ่นให้ผู้หญิง 1 ผืนใช้สำหรับห่อเด็กแรกเกิด และผู้ขายน สีส้มมา 1 อันไว้สำหรับฝังรก ก่อนทำคลอดหมอดำแยจะใช้มือคลำท้องเพื่อสันนิฐานการดิ้นและการท่าทางของเด็กว่าจะหันเอาหัวหรือหันเอาเท้าออกในทิศทางใด ซึ่งหมอดำแยจะสาธยายบิณฑังให้เด็กในครรภ์เปลี่ยนลักษณะและทิศทางที่ต้องการให้คลอดออกมาได้ หลังจากเด็กคลอดแล้วหมอดำแยจะใช้ด้ายดิบที่ทำจากฝ้ายปั่นเป็นเชือกเส้นเล็ก ๆ มัดสายสะดือ การมัดด้ายนั้นจะต้องมัดให้แน่นเพื่อกันไม่ให้เลือดไหลซึมที่สายสะดือบริเวณที่มัดหลังการตัดสายสะดือ ซึ่งหากเลือดไหลซึมที่สายสะดืออาจทำให้เด็กเสียเลือดและเป็นอันตรายต่อชีวิต หมอดำแยจะนำผิวของลำไม้ไผ่บางและคมที่จัดเตรียมไว้แล้ว มาตัดสายสะดือ เสร็จแล้วจึงทำความสะอาดร่างกายทารกและเช็ดให้แห้ง ผู้คลอดหรือมารดาของผู้คลอดบางคน จะนำเอารกไปฝังในกระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ แล้วจะใช้เศษผ้าของบิดามาปิดฝากระบอกไม้ไผ่ ใช้เชือกปอหรือด้ายดิบพันเศษผ้า วันรุ่งขึ้นจะนำกระบอกรกไปแขวนหรือผูกมัดกับต้นไม้ในป่าช้า

การคลอดบุตรส่วนมากจะฝังลงใต้ดินบริเวณใต้บันไดทางขึ้นบ้านของผู้เป็นแม่เด็ก โดยเกรงว่ามีใครมาฟันฟัน เบ้าดินที่ที่เอารกไปแขวน ฝังไว้ใต้ดินดีกว่าฝังบ้านผีเรือน ผีปู่ย่าคุณครองประมาณ 1 อาทิตย์สะดือของทารกแห้งพอดีก็จะมีกรตั้งชื่อ หากคลอดออกมาแล้วทารกเสียชีวิตก็จะนำไปฝังพร้อมสายสะดือ ผู้หญิงที่คลอดบุตรใหม่จะต้องอยู่ไฟประมาณ 3-5 วัน ระหว่างอยู่ไฟจะใช้หินหมกไฟแล้วใช้ผ้าห่อสมุนไพรนำไปนาบที่บริเวณท้อง เมื่อครบกำหนดการอยู่ไฟจะต้องอาบน้ำต้มสมุนไพร ซึ่งประกอบด้วย ฝอยลม เห็ดลม สะเปาลม กลีบมะรุม เป็นเวลา 3 วัน ๆ ละ 1 หม้อ และจะต้องกินน้ำต้มไม้ฝางไปตลอดระยะเวลาหนึ่ง เมื่อสะดือทารกแห้งและหลุด ทารกลืมตาได้ บิดามารดาจะเลี้ยงผีบ้าน ผีปู่ย่า โดยมีความเชื่อว่าต้องบอกผีบ้าน ผีปู่ย่าให้รับทราบ และคุ้มครองเด็กที่เกิดใหม่ (สัมภาษณ์นางมา ชอบหัตถกรรม, 10 มกราคม 2547)

ประเพณีงานศพ

เมื่อมีคนตาย ชาวกะเหรี่ยงจะนำผ้าห่มที่ทอจากฝ้ายมาห่มให้กับผู้ตาย จากนั้นจึงห่อศพด้วยเสื่อลำแพน โดยปกติจะเก็บศพไว้ประมาณ 2-3 วัน การกำหนดจำนวนวันที่เก็บศพนิยมเลือกเลขที่คือ 3 วัน แต่ถ้าผู้ตายเป็นผู้มีฐานะก็จะมีการเก็บศพไว้ 5 วันญาติมิตรและเพื่อนบ้านมาแสดงความเสียใจ ส่วนหนึ่งอยู่เป็นเพื่อนเฝ้าศพด้วย ในตอนกลางวันจะไม่มีพิธีกรรมหรือกิจกรรมใด ๆ ในตอนกลางคืนบรรดาหนุ่มสาวจะมาจับกลุ่มร้องเพลงโต้ตอบกัน โดยต่างฝ่ายต่างจับเป้ เวงรอบผู้ตายและเดินวนรอบศพที่วางอยู่บนแคร่ การเดินจะเดินวนซ้าย 1 รอบ หลังจากนั้นจะเดินวนขวา ตลอดระหว่างการเดินวนรอบศพจะร้องเพลงโต้ตอบกันไปตลอดคืนตอนหัวค่ำจะเป็นการร้องเพลงของชายหญิงที่ออกเรือนแล้ว เพลงที่ร้องมักจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการบอกทางให้ผู้ตายไปดีมีสุข ตอนดึกก็จะเป็นการร้องเพลงของหนุ่มสาว มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยง ความรักระหว่างหนุ่มสาว การเกี่ยวพาราสีกัน นับเป็นโอกาสสำคัญที่คนหนุ่มสาวจะได้พบปะพูดคุยกันอย่างใกล้ชิด

การดำเนินการเกี่ยวกับศพ จะมีความแตกต่างในกรรมวิธี 3 ประการ คือ

1. ฤดูกาล หากเป็นฤดูฝนจะนิยมฝังเพราะในศึกเผาไม่ได้
2. ลักษณะการตาย หากตายด้วยโรคระบาดนิยมฝัง หากตายโดยลักษณะอื่นนิยมเผา
3. ผู้ตายสังเวยไว้ก่อนตาย หากผู้ตายสังเวยตอนที่ยังชีวิตอยู่เช่นไร ลูกหลานจะปฏิบัติตามคำขอนั้น

การเคลื่อนศพกะเหรี่ยงไปฝังหรือเผา ผู้สูงอายุและชาวบ้านจะเคลื่อนขบวนนำศพจากบ้านไปฝังจะเป็นผู้ชาย ผู้นำศพลงจากบ้านจะเอาทางด้านเท้าไปก่อน การฝังศพจะหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก นอกจากนี้ยังมีการนำสิ่งของเครื่องใช้สำคัญ ๆ ของผู้ตายใส่ลงในหลุมฝังศพนั้นพร้อมกันไปด้วย คนฝังหรือเผา ผู้สูงอายุจะบอกกล่าวและแสดงกริยาขึ้นนิ้วไปตามทิศที่ตรงกันข้าม เช่น นิ้วชี้ไปทางทิศตะวันออกแต่กล่าวว่า เป็นทิศตะวันตก นิ้วลงดินแต่กล่าวว่า เป็นปลายไม้ปลายไม้ โดยมีคำแนะนำให้ผู้ตายไม่ต้องห่วงคนที่อาศัยอยู่ในบ้าน (สัมภาษณ์นายจเลซอ หัตถกรรม, 11 มกราคม 2547)

ความเชื่อและพิธีกรรมที่สำคัญ

ชาวกะเหรี่ยงถือว่าการเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดจากการกระทำของผีร้ายต่าง ๆ ซึ่งสิงสถิตอยู่ตามป่าเขา แม่น้ำ ลำธาร เมื่อผู้ใดเกิดไม่สบายขึ้นก็ต้องจัดพิธีเลี้ยงผีโดยหมอผีในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ การเลี้ยงผีก็เพื่อเป็นการขอขมา ผีจะได้หายโกรธแค้นผู้ที่ไปลบหลู่ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยทั่วไปแล้วหมอผีหรือผู้ประกอบพิธีเลี้ยงผีในหมู่บ้านหนึ่งมีด้วยกันสองคน คือ

ตัวจริงกับผู้ช่วย หมอผีตัวจริงจะมีอายุโศกว่าผู้ช่วย และทั้งสองต้องเป็นญาติกัน ซึ่งบางทีก็เป็นพี่ชายกับน้องชาย หรือบิดากับบุตรคนหัวปี เหตุที่ต้องมีผู้ช่วยก็เพราะว่าถ้าตัวจริงถึงแก่กรรมลง หรือ ไม่ว่างที่จะไปประกอบพิธี ผู้ช่วยหมอผีก็จะทำหน้าที่แทน

1. ความเชื่อเกี่ยวกับขวัญ กะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าคนเราทุกคนมีขวัญอยู่ 33 ขวัญ อยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย กะเหรี่ยงรู้จักที่ตั้งของขวัญ 6 ขวัญที่มีความสำคัญที่อาศัยอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของศีรษะ โดยเฉพาะขวัญสองขวัญที่อยู่ที่หูทั้งสองข้าง ซึ่งจะละทิ้งที่สถิตไปก็ต่อเมื่อคนนั้นถึงแก่กรรมแล้วส่วนขวัญอื่น ๆ ไม่มีความแน่นอนมักชอบท่องเที่ยวด้วยความต้องการของมนุษย์ หรือ ไม่ก็ตามคำเชื้อเชิญของผีที่คอยมั่วร้ายมนุษย์แล้วปล่อยเขาไว้โดยไม่มีผู้คอยปกป้องดูแลอาจทำให้เขาเจ็บป่วยได้ ดังนั้น ความเจ็บป่วยโดยมากจึงเชื่อกันว่าเกิดจากขวัญใดขวัญหนึ่งรอนเร่พเนจรไป การรักษาพยาบาลจึงเกี่ยวกับการล่อให้ขวัญกลับคืนมาอยู่ที่เดิมของมนุษย์ใน ร่างกายของคนไข้เจ็บป่วย

ความตายเกิดขึ้นเมื่อขวัญที่สำคัญ ๆ ของแต่ละคนละทิ้งแล้วท่องเที่ยวไปยังโลกของคนตาย ในโลกของคนตายนั้นขวัญจะกลายเป็นวิญญาณที่เรียกว่าทวงครุบครอง วิญญาณอาศัยอยู่ในที่นั้นในทำนองเดียวกับมนุษย์อาศัยอยู่บนโลก วิญญาณจะรู้เรื่องใน ทำไร และเกิดบุตรได้ หรืออาจถึงแก่กรรมได้ด้วย วิญญาณที่ตายไปแล้วจะไปอาศัยอยู่ในโลกของวิญญาณอีกแห่งหนึ่ง จากโลกของวิญญาณทั้งสองแห่งนี้วิญญาณอาจกลายมาเกิดใหม่ในโลกมนุษย์ได้ เชื่อกันว่ามนุษย์นั้นที่แท้ก็คือการกลับมาเกิดใหม่ของวิญญาณนั่นเอง

ชีวิตของชาวกะเหรี่ยงมีความผูกพันกับพิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย แต่พิธีสำคัญที่สุดของหมู่บ้าน ซึ่งทุกคนในหมู่บ้านจะต้องเข้าร่วมด้วย คือพิธีเช่นสรวงผีเจ้าที่ ซึ่งปกปักรักษาหมู่บ้าน พิธีนี้จัดขึ้นปีละสองครั้ง ครั้งแรกจัดขึ้นฤดูฝน ครั้งที่สองจัดขึ้นเมื่อสิ้นฤดูการเกษตร และโดยที่ชาวกะเหรี่ยงประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมเป็นหลัก ความอยู่ดีมีสุขของชุมชนกะเหรี่ยงย่อมขึ้นอยู่กับความสำเร็จของการเพาะปลูกเท่านั้น ฉะนั้นพิธีเกี่ยวกับการเกษตรต่าง ๆ ต้องพึ่งความช่วยเหลือของผี เพื่อที่จะให้ได้ข้าวอย่างเพียงพอ นับเป็นเรื่องสำคัญเป็นพิเศษ พิธีต่าง ๆ จะถูกจัดขึ้นทุก ๆ ขั้นตอนของวัฏจักรการเกษตร นับตั้งแต่การถางไร่จนถึงการเอาข้าวมาเก็บในยุ้งในหมู่บ้าน

ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ในการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงแต่ดั้งเดิม กะเหรี่ยงมักไม่ค่อยมีการละเล่นหรือประเพณีที่สืบทอดกันมามากนัก โดยธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยงจะเป็นผู้ที่รักความสันโดษมีความเป็นอิสระ ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับใครมากนัก นอกจากเครือญาติของตนเอง และเน้นหนักเครือญาติทางฝ่ายมารดา การแสวงหาพื้นที่ทำมาหากินซึ่งกะเหรี่ยงจะยึดอาชีพด้านการเกษตรเป็นหลัก อีกทั้งกะเหรี่ยงเป็นชนเผ่าเดียวที่เรียนรู้การทอผ้าใช้สำหรับการเกษตร ดังนั้น ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวกะเหรี่ยงจึงเกี่ยวข้องกับน้ำ ป่า และสัตว์เลี้ยงที่นำมาใช้งาน

ในเรื่องเกี่ยวกับประเพณีและการละเล่นของชาวกะเหรี่ยงนี้ นายพาโล๊ะ เขตจรัสแสง ผู้อาวุโส ในหมู่บ้าน และนายคำบวย อู๊ด ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย ได้อธิบายถึง ประเพณีและการละเล่นของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านว่า ประเพณีของชาวกะเหรี่ยงที่ยังมีการปฏิบัติ กันอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้แก่ ประเพณีปีใหม่ ซึ่งจะมีประมาณเดือนตุลาคมของทุกปี ประเพณีห่อข้าว หรืออั้งมีถ่อง เป็นพิธีการไหว้ข้าวใหม่ และการรับปีใหม่ (สัมภาษณ์นายพาโล๊ะ เขตจรัสแสง และ นายคำบวย อู๊ด, 11 มกราคม 2547)

2. ความเชื่อเกี่ยวกับชาติพันธุ์ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่ามีเทพเจ้าสร้างโลก เรียกว่า “ยั่ว” ตามตำนานบอกเล่าของชนเผ่ากะเหรี่ยง และยัวยังเป็นต้นกำเนิดเผ่าพันธุ์และตระกูล ชนเผ่า กะเหรี่ยงจึงเป็นลูกของยั่ว ซึ่งยัวยมีลูกชาย 3 คน คนโตเป็นกะเหรี่ยง หรือ ปาละยะยอ (แปลว่าคน) คน ที่สองเป็นไทย หรือ ม่า ชนเผ่ากะเหรี่ยงจึงเรียกคนไทยว่า “ม่า” ส่วนลูกคนเล็กเป็นฝรั่งผิวขาว ดังนั้น “ยั่ว” จึงเป็นต้นตระกูลเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ จากความเชื่อที่ว่ายั่วเป็นพ่อของมนุษย์ ทำให้ ชนเผ่ากะเหรี่ยงมีความเชื่อว่ามนุษย์เราทุกคน เป็นพี่น้องกันหมด (พิสมัย อะโน, 2538 : 49)

จากการสัมภาษณ์นายจเล ขอบหัตถกรรม ซึ่งได้กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับชาติพันธุ์ ของชาวกะเหรี่ยง ที่ได้มีการเล่าสู่กันฟังหลายชั่วอายุคน กะเหรี่ยงมีพี่น้องรวมกัน 4 คน กะเหรี่ยง เป็นพี่คนโต ลัวะ เป็นคนที่ 2 พม่า เป็นคนที่ 3 และฝรั่ง เป็นคนสุดท้าย ชาติพันธุ์ทั้ง 4 มีศักดิ์เป็น พี่น้องกัน การเรียงรูปภาพจะเรียงตามลำดับจากบนสุดเป็นรูปคนกะเหรี่ยง รองลงมาเป็นรูปชาวเขา เผ่าลัวะ รูปที่สามเป็นรูปพม่า และรูปสุดท้ายเป็นรูปฝรั่ง ครั้นเมื่อเข้าสู่เวลากลางคืน ฝรั่งซึ่งมีศักดิ์ เป็นน้องคนสุดท้ายได้ย้ายรูปกะเหรี่ยงของพี่จากบนสุดลงมาไว้ข้างล่างสุด แต่รูปชาวเขาที่เลื่อนไว้ ตอนกลางคืนกลับมาอยู่บนตำแหน่งเดิม เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นกับรูปภาพทั้ง 4 รูป ส่วนการเรียก กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ชาวกะเหรี่ยงเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่น โดยจะเรียกคนพื้นเมืองว่า “หู่” เรียก คนไทยว่า “โจเต” เรียก ชาวเขาเผ่าลัวะว่า “แฉว” เรียกว่าพม่า “เปอหยัง” และจะเรียกว่าฝรั่ง “คูแล” (สัมภาษณ์นายจเล ขอบหัตถกรรม, 11 มกราคม 2547)

การนับถือผีเจ้าของน้ำ เจ้าของที่ดิน เป็นสิ่งที่สำคัญของชาวกะเหรี่ยง โดยจะต้องประกอบ พิธี เช่น ไหว้หากต้องการจะกระทำกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวกับพื้นดิน เช่น การสร้างและตั้งบ้านเรือน การตั้งยุ้งข้าว การเลือกพื้นที่ทำไร่ การเตรียมพื้นที่ ใน 1 ปี จะมีการเลี้ยงผีสำคัญ 2 ครั้ง คือ ในเดือน 4 และเดือน 9 ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “เลี้ยงผีปู่ย่า” การเลี้ยงผีจะกระทำวันไหนก็ได้ แต่จะไม่เลี้ยงใน วันที่ไม่ดี ตรงบริเวณที่เลี้ยงผี จะห้ามบุคคลภายนอกเข้าไป 2 คืน 3 วัน ซึ่งจะมี “ตะเหลว” หรือ “เหลว” เป็นสัญลักษณ์ปักไว้ ผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมเหล่านี้คือหัวหน้าหมู่บ้านหรือผู้เฒ่า พิธีกรรมแต่ละพิธีจะดำเนินการจนครบทุกขั้นตอน เช่น การเพาะปลูกจะเริ่มตั้งแต่ การเลือกพื้นที่ทำไร่ จะต้องทำการอนุญาตเพื่อเลือกพื้นที่ทำพิธีบอกว่าเมื่อเริ่มทำไร่ กระทำพิธีเมื่อเริ่มปลูกข้าว ทำพิธี

เลี้ยงผีต่าง ๆ ประจำไร่ เมื่อต้นข้าวเริ่มเติบโต การเซ่นไหว้อาจกระทำกับผีเจ้าที่หรือผีอื่นที่อาจเดิน
ทางผ่านมา การประกอบพิธีกรรมที่ข้าวออกรวง เพราะชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเหมือนคนไทยใน
เรื่องแม่โพสพ ทำพิธีกรรมเมื่อมีการเก็บข้าว การนวด เมื่อนำข้าวขึ้นยุ้งฉาง เป็นการทำบุญข้าวใหม่
เพื่อขอบคุณเจ้าแม่โพสพ และเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่สิ่งมีชีวิตที่เสียชีวิตในการทำไร่
ปลูกข้าว การเซ่นไหว้เลี้ยงผีครั้งใหญ่ ๆ นั้น แต่ละครัวเรือนจะมีตัวแทน 1 คนไปร่วมพิธี โดยจะจัดขึ้นที่
หอผีหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่บ้านหลิม อยู่ใกล้หมู่บ้านบริเวณต้นไม้ใหญ่ ในการประกอบพิธีจะฆ่าหมูป่าเป็น
เพื่อบอกกล่าว และเซ่นไหว้ผี ประจำป่าเขา ลำน้ำ

การเลือกพื้นที่สำหรับใช้เป็นที่ทำกิน มีข้อห้ามและข้อปฏิบัติสำหรับชาวกะเหรี่ยงใน
หมู่บ้าน ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการรักษาป่าต้นน้ำ โดยจำแนกประเภทป่าแต่ละชนิด คือ ป่าดง เป็น
ป่าต้นน้ำ ตัดไม้ได้บางส่วน ป่าหอผีหมู่บ้าน ใช้สำหรับประกอบพิธีเลี้ยงผีใหม่ ห้ามตัดไม้ ป่าช้า
ประกอบพิธีฝัง หรือเผาศพ ห้ามตัดไม้ ป่าแพะ เป็นป่าสำหรับใช้ทำไร่ ทำสวน ทำนา ป่าประเภท
สุดท้ายนี้ต้นไม้นในป่าจะตัดได้ทั้งหมด ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกป่าที่เป็นพื้นที่ทำกินแต่ละชนิด คือ “
เบี้ยว เคอะ” เป็นป่าที่จะฟันต้นไม้ใหญ่เพื่อทำไร่ ทำสวน ได้เวลาต้องไหว้ และหากกลางคืน
หลังจากฟันไร่ฟันไม้ดีให้ย้ายที่ทำไร่ใหม่ พื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 8 ไร่ “พี เซ่า” เป็นป่าที่จะตัด
ฟันต้นไม้เล็ก ๆ เฉพาะกิ่งเล็กกิ่งน้อย เว้นเฉพาะลำต้นของต้นไม้ไว้ใช้ปลูกเผือกมัน พริก และพืช
ล้มลุก พื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 3-5 ไร่ “พี เคอก” เป็นป่าที่ตัดฟันต้นไม้ล้มทั้งหมด เว้นต้นไม้
ใหญ่ ใช้ปลูกข้าวประมาณ 3 ไร่ ในการจัดแบ่งที่ดินทำกินในครัวเรือน จะมีวิธีการจัดสรรโดยผู้
เป็นบิดาที่ถือว่าเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งนายจเล ชอบหัตถกรรม ได้อธิบายว่า ปัจจุบันมีที่ดินอยู่
10 ไร่ และมีลูก 2 คน แบ่งที่ดินให้คนละ 4 ไร่ ส่วนที่เหลืออีก 2 ไร่ ตนเองเก็บไว้ทำกิน โดยได้บอก
กับลูก ทั้งสองคน ว่าหากลูกคนไหนเลี้ยงดูพ่อแม่ จะยกที่ดินที่เหลือให้กับคนนั้น

การทำไร่เกี่ยวกับป่า ชาวกะเหรี่ยงนั้นมักลักษณะเป็นผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตน และมีความเชื่อ
ในสิ่งที่ยังไม่เห็น โดยจะไม่ลบหลู่หรือกล่าวร้ายแก่ผู้ใด การที่จะเข้าไปทำการเกษตร หรือเปิดป่า
ใช้เป็นที่ทำกิน จะต้องบอกกล่าวเจ้าที่ หรือผีประจำแห่งนั้น ซึ่งนายจเล ชอบหัตถกรรม กล่าวว่า
เพื่อ เป็นการขอมาและขอใช้พื้นที่บริเวณนั้น การประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยง
คือ การเลี้ยงผีป่าแพะ (คู่ เหล่ เทอะ) เป็นการเลี้ยงผีในกรณี มีชาวบ้านเดินทางผ่านป่าแพะ แล้วเกิด
ตกใจ หรือมีความรู้สึกว่ามีคนผีหลอก ทำให้เสียขวัญ จะประกอบพิธีเลี้ยงผี โดยเหตุเกิดที่ไหนเลี้ยงผี
ณ ที่แห่งนั้น โดยมีเครื่องเซ่นไหว้ คือ ไก่เป็น 1 คู่ (ตัวผู้ตัวเมียอย่างละ 1 ตัว) ผู้ประสบเหตุ
หากเป็นชายใส่เงินในถาด 2 แทะครึ่งเป็นหญิงใส่เงิน 2 แทะครึ่ง และมีขันตอนคือ นำไก่อมาถอนขน 2-
3 เส้น จากไก่ทั้งคู่ แล้วใส่ในถาดพิธี ระหว่างประกอบพิธี ไก่ทั้งสองตัวจะถือหรือใส่ขามก็ได้

ผู้เรียกขวัญจะเป็น ตะหละ (หมอผี) หรือพ่อ, แม่ของผู้ประสบเหตุใครก็ได้คนใดคนหนึ่ง

ทำการทอคาถาเรียกขวัญ ณ ที่เกิดเหตุ จากนั้นเดินทางกลับบ้าน และมาเรียกขวัญกลับที่บ้าน อีกครั้งหนึ่ง โดยผู้ประกอบพิธีจะใช้เรียกว่า “ดุก ควะ” (ทำจากไม้ไผ่) เคาะหัวไก่ทั้งสองตัว จากนั้น จัดการฆ่าไก่ และต้มไก่ทั้งสองตัวให้สุกพร้อมหุงข้าว และนำข้าวไก่อมาประกอบพิธีเรียกขวัญ “ไก่อู” ตัวละหนึ่งขา และเมื่อเสร็จพิธี ผู้ประสบเหตุจะกินไก่ทั้งสองขานั้น

เลี้ยงผีป่าดง “เหล่ เลอ เทอะ” (ป่าต้นน้ำ) เป็นป่าที่ชาวกะเหรี่ยงพบว่ามีสภาพป่าที่มีน้ำ ออกจากภู (ป่าต้นน้ำ), หรือเป็นป่าที่มีหนองน้ำ เลี้ยงผีในกรณี มีชาวบ้านเดินทางผ่านป่าดง แล้วเกิด ตกใจ หรือมีความรู้สึกลัวว่าโดนผีหลอก ทำให้เสียขวัญและเจ็บป่วย เป็นไข้ จะประกอบพิธีเลี้ยงผีโดย เหตุเกิดที่ไหนเลี้ยงผีที่นั่น การเซ่นไหว้จะใช้ไก่เป็น 1 ตัว (ตัวผู้ หรือตัวเมียก็ได้) เหล้า 1 ขวด ขมิ้นสับปอຍ และน้ำ ใส่กระบอกลูไม้ไผ่ “ทุ๊ เก้ง มอ” วางไว้กับพื้นดิน โดยขุดดินตื้น คือ นำไก่อมา ถอนขน 2-3 เส้น จากไก่ทั้งตัว แล้วใส่ในถาดพิธี ระหว่างประกอบพิธี ไก่อูไว้หรือใส่ขามก็ได้ ผู้เรียกขวัญจะเป็น ตะหละ(หมอผี) หรือพ่อ, แม่ของผู้ประสบเหตุ ไก่อูได้คนใดคนหนึ่งทำการทอ คาถาเรียกขวัญ ณ ที่เกิดเหตุ จัดการฆ่าไก่ และต้มไก่ทั้งสองตัวให้สุก พร้อมหุงข้าว และนำข้าวไก่อมา ประกอบพิธีเรียกขวัญ “ไก่อู” หนึ่งขา และเมื่อเสร็จพิธี ผู้ประสบเหตุจะกินขาไก่อูนั้น ทบกระบอกลู ไม้ไผ่ “ทุ๊ เก้ง มอ” ให้แตกแล้วนำ ขมิ้น, ส้มป่อย มาทาบริเวณที่เจ็บปวด

การเลี้ยงผีเหมืองฝาย “เหล่ มัว” เลี้ยงผีเหมืองฝายในกรณีที่ต้องการใช้ประโยชน์จาก เหมืองฝาย ประกอบพิธีปีละ 1 ครั้ง วัชเดือน ในการเลี้ยงผีเหมืองฝาย ไม่แน่นอนแล้วแต่ผู้ดูแล เหมืองฝายแต่ละช่วง (ป๊อก) จุดประสงค์การเลี้ยงผีเหมืองฝาย เพื่อให้ผีเหมืองฝายดูแลเหมือง ฝาย ไม่ให้ชำรุดเสียหาย มีเครื่องเซ่นไหว้ดังนี้ ไก่อูเป็น 1 ตัว (ตัวผู้ หรือตัวเมียก็ได้) หมูเป็น 1 ตัว , เหล้า 1 ขวด ข้าวสารผสมแป้งเหล้า และน้ำ ใส่กระบอกลูไม้ไผ่ “ป๊อ ออ มอ” วางไว้กับพื้นดิน อธิษฐานแล้วจึงฆ่าไก่ และไก่เลี้ยงผี (สัมภาษณ์นายจเล ชอบหัตถกรรม, 11 มกราคม 2547)

3. ความเชื่อเกี่ยวกับฝัน ชาวกะเหรี่ยงยังเชื่อเรื่องความฝัน เมื่อทำพิธีเซ่นไหว้อธิษฐาน เลือกพื้นที่ทำไร่ หรือเลือกพื้นที่ปลูกบ้านแล้วฝันไม่ดี จะต้องขยับพื้นที่ทำไร่ หรือปลูกบ้านไปจาก จุดเดิม ความเชื่อด้านการทำนาย และการเสี่ยงทาย เป็นความเชื่อที่ชาวกะเหรี่ยงจะใช้ในโอกาสเลือก พื้นที่เพาะปลูกทำไร่ไว้แล้วบังเอิญมีสัตว์ร้ายเดินผ่านเข้าไปในพื้นที่ ก็จะต้องย้ายพื้นที่ทำไร่ใหม่ และเมื่อทำการฟันไร่ หากเจอ งู ผีงู เต่า ก็จะไม่ว่าไรต่อไป จะหยุดและเดินทางกลับบ้าน แล้วจะมา ทำต่อในวันรุ่งขึ้น

4. ความเชื่อด้านการครองตน หากมีโรคภัยไข้เจ็บ หรือเกิดเหตุร้าย ๆ เกิดขึ้นซ้ำซาก ก็อาจเชื่อว่าการประพฤติผิดจารีตของสาว ๆ ในหมู่บ้าน เช่น มีการได้เสียกับชายหนุ่มก่อนแต่งงาน จะมีการจัดพิธีเสี่ยงทาย หาผู้กระทำความผิด โดยให้สาว ๆ นำข้าวต้มมามัดและต้มพร้อมกัน หากข้าวต้มของผู้ใดไม่สุกก็แสดงว่าสาวผู้นั้นคือผู้กระทำความผิดจารีตของหมู่บ้าน

5. ความเชื่อด้านการนวดข้าว ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าขณะกำลังนวดข้าวใครจะ ตะโกนเรียก หรือชวนคุยไม่ได้ ทั้งนี้ผู้นวดข้าวจะนำ ตาเหลว ปักเป็นสัญลักษณ์ หากใครเรียกหรือ ชวนผู้ที่กำลังนวดคุยจะต้องเสียค่าปรับเป็น ไข่ไก่ 1 ฟอง และจะต้องอยู่ช่วยนวดข้าวจนกว่าจะเสร็จ เรียบร้อย และในการขนย้ายข้าวขึ้นเก็บในยุ้งฉาง มักให้หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ขนข้าวกระบุงแรก ขึ้นยุ้ง ถ้าหากไม่สบายอาจให้ลูกหลานขึ้นแทนได้ ในการนำข้าวจากยุ้งออกตากก่อนจะตำข้าวนั้น จะให้คนที่เกิดในปีที่เป็นสัตว์ไม่กินข้าวเช่น ปู ปลา ปลาไหล หากคนที่นำข้าวมาตากเป็นคนเกิดปีที่เป็น สัตว์กินข้าวเช่น ปีไก่ ปีหมู จะเอาข้าวออกจากยุ้งมาตากไม่ได้ เพราะเชื่อกันว่า อาจทำให้ข้าว หมดไป จากยุ้งเร็วขึ้น หรืออาจจะมีสัตว์ที่ชอบกินข้าว เข้าไปกินข้าวในยุ้ง การนำข้าวใหม่ขึ้นยุ้งนั้น จะเลือก ผู้ที่เกิดวันอาทิตย์ เป็นผู้นำข้าวไปเก็บในยุ้ง ถ้าจะตัดข้าวใหม่มาหุง จะต้องเลือกผู้ที่เกิดวันจันทร์มาหุง

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง ทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงในลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ ในบางด้าน และเป็น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในบางด้าน ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ทั้งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค

การพัฒนาด้านสาธารณูปโภคในหมู่บ้าน ได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาของรัฐบาล ที่ได้นำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ประกอบกับการให้ ความสำคัญของการพัฒนาสาธารณูปโภคในชนบท และได้จัดตั้งหน่วยงานให้มีความรับผิดชอบ โดยตรงจากรัฐมุ่งให้พัฒนาสาธารณูปโภคในหมู่บ้านหลายประการ เช่น การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การไฟฟ้าใช้ การสร้างโรงเรียน การสร้างสถานอนามัย ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็มีอิทธิพลต่อ การเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านทั้งสิ้น สำหรับหมู่บ้านสบอมแฮดนี้ นอกจากหน่วยงานของรัฐ ที่เข้าไป พัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและหน่วยงานเกี่ยวกับการเร่งรัดพัฒนาชนบท แล้ว ยังมีหน่วยงานของรัฐด้านการจัดการป่าไม้ เช่น หน่วยพัฒนาต้นน้ำ หน่วยรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หน่วยไฟฟ้า ซึ่งล้วนแต่เป็นหน่วยงานกรมป่าไม้ ได้เข้าไปมีส่วนในการพัฒนาสาธารณูปโภคใน หมู่บ้าน รวมทั้งหน่วยงานเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ เช่น ตำรวจตระเวนชายแดน ได้เข้าไปพัฒนา สัมพันธ์กับประชาชนตามหมู่บ้านต่าง ๆ หลัง พ.ศ. 2 5 1 9 เป็นต้นมา

แต่เดิมนั้นการคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านกับตัวเมืองไม่สะดวก เนื่องจากสภาพถนนเป็นถนนลูกรัง และมีภูเขาสูง ทำให้การเดินทางแม้ว่าจะมีการใช้รถยนต์แต่ใช้เวลามาก การนำผลผลิตไปขายของชาวบ้านจึงได้นำมาขายเฉพาะในตัวอำเภอเท่านั้น โอกาสที่จะเข้าไปในตัวเมืองหรือตัวจังหวัดจึงเป็นไปได้น้อยมาก หลังจากได้มีการสร้างถนนติดต่อกับสังคมภายนอก ทำให้การคมนาคมสะดวกยิ่งขึ้น การนำผลผลิตไปขายในตัวเมืองมีมากขึ้น สินค้าที่นำไปขายในระยะนี้ซึ่งได้แก่สินค้าที่เป็นผลิตผลการเกษตร เช่น กะหล่ำปลี มะเขือเทศ ไปขายนอกหมู่บ้าน และยังมีการออกไปหาซื้อสินค้าอื่นที่มีความจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันนำกลับมาขายในหมู่บ้านอีกด้วย และพร้อม ๆ กับที่มีถนนนี้เอง ร้านค้าที่เป็นลักษณะการขายของชำจึงเกิดขึ้นในหมู่บ้านหลายแห่ง จนถึงร้านค้าสหกรณ์ของหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นด้วยกองทุนหมู่บ้านซึ่งมีนางสายศิริ กิพอ และนางสาวเสาวลักษณ์ อัสวกรณ์ เป็นเจ้าหน้าที่ดูแลร้านค้าสหกรณ์และจัดการเกี่ยวกับสินค้าที่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคและมีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวันเกือบทุกชนิดไว้บริการ

การมีถนนเชื่อมหมู่บ้านกับเมือง นอกจากจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงจากการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย มาเป็นการดำรงชีวิตที่ต้องอาศัยเงินตรามากขึ้น แล้วระบบเศรษฐกิจที่เคยขึ้นอยู่กับข้าวเพียงอย่างเดียว และเป็นการผลิตแบบยังชีพนั้น ก็เริ่มเปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อการค้า โดยมีการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น มะเขือเทศ กะหล่ำปลี ผลผลิตของพืชเศรษฐกิจนี้ได้สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอ จะมีการเปลี่ยนแปลงราคาอยู่บ้าง แต่ก็อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ทั้งนี้ เนื่องจากพืชเศรษฐกิจที่ชาวบ้านปลูกนี้ ตลาดมีความต้องการอยู่ตลอดเวลา และมีพ่อค้าทั้งที่เป็นคนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านเข้าไปซื้อสินค้าอยู่เป็นประจำ เนื่องจากที่ตำบลหมู่บ้านมีลักษณะภูมิประเทศและสภาพอากาศมีความเหมาะสมกับการปลูกพืชเศรษฐกิจทั้งสองอย่างเป็นอย่างมาก ประกอบกับเส้นทางคมนาคมสะดวก จึงทำให้พ่อค้าที่เป็นคนต่างถิ่นได้มาลงทุนทำสวน ในลักษณะที่เข้ามาดำเนินการเองและลงทุนให้กับชาวบ้านทั้งเงินทุนและถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยรับซื้อผลผลิตพร้อมหักค่าใช้จ่ายตามราคาที่เป็นจริงตามราคาตลาด ทำให้ชาวบ้านเกิดการยอมรับวิธีการและเทคโนโลยีและเปิดใจพร้อมต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน นับว่าปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภคมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่เกิดจากการพัฒนาดังกล่าว ทำให้หมู่บ้านที่เคยมีสภาพความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ และมีเศรษฐกิจแบบยังชีพ กลายมาเป็นหมู่บ้านที่มีการผลิตเพื่อการค้าซึ่งต้องเข้าไปผูกพันกับราคาสินค้าของตลาดในระดับจังหวัดและระดับประเทศมากขึ้น

การมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก นอกจากจะมีอิทธิพลต่ออาชีพของชาวบ้านแล้ว ยังมีผลทำให้ชาวบ้านหลายคนออกไปทำงานต่างถิ่น เริ่มจากไปทำงานนอกตำบล ในตัวเมือง ไปจนถึงกรุงเทพฯ และต่างประเทศ ตามแต่โอกาสจะเอื้ออำนวย ซึ่งเป็นการออกไปติดต่อสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้น ประกอบกับหมู่บ้านตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอ จึงมีนายทุนจากภายนอกเข้าไป

ลงทุนในหมู่บ้านเพื่อการค้ามากขึ้น เช่น การให้ทุนกับชาวบ้านปลูกกะหล่ำปลี และมะเขือเทศ ทำให้ชาวบ้านที่แต่เดิมประกอบอาชีพทำนาเพียงอย่างเดียวเปลี่ยนมาเป็นชาวนาและพ่อค้าหรือมีอาชีพอื่น ๆ มากขึ้น ดังนั้นปัจจัยด้านสาธารณูปโภค ได้แก่ การสร้างถนนจึงมีผลทำให้เมืองกับชนบทมีการพึ่งพากัน กล่าวคือ ชนบทเป็นผู้ป้อนทรัพยากรทั้งผลผลิตและแรงงานเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเมือง เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่มีการติดต่อพึ่งพากันระหว่างเมืองกับชนบทเพิ่มมากขึ้น สังคมเมืองได้พัฒนาไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ซึ่งจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จากชนบท ทำให้อาชีพการทำเกษตรกรรมอย่างเดียวยุคในชนบทได้กลายเป็นเจ้าของกิจการ เพื่อนำทรัพยากรผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร ส่งให้กับโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งไปทำงานเป็นกรรมกรในภาคอุตสาหกรรม

การคมนาคมที่สะดวกและรวดเร็วในการเดินทาง ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าถึงชนบท และประชาชนได้สะดวก เช่น มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ได้เข้าไปแนะนำการทำเกษตรด้วยเทคโนโลยีใหม่ ๆ ปศุสัตว์เข้ามาให้วัคซีนสัตว์เลี้ยง หรือเข้ามารับรักษาสัตว์ที่เจ็บป่วยได้อย่างสม่ำเสมอ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเข้ามาชี้แจงปัญหาและนโยบายของรัฐได้บ่อยขึ้นกว่าเดิม นอกจากการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพของชาวบ้านแล้ว ถนนทำให้ชาวบ้านสามารถติดต่อกับทางราชการที่อำเภอและจังหวัดได้สะดวกขึ้น นอกจากนี้ยังมีผลทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือในการพัฒนาต่อทางราชการและมีความเข้าใจได้มากขึ้น ในขณะเดียวกันยังมีผลให้เกิดการติดต่อกันระหว่างชุมชนอื่น ๆ มากขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเทคโนโลยีการผลิตระหว่างกัน สามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในหมู่บ้านของตนเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

การมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน เป็นปัจจัยด้านสาธารณูปโภค ปัจจัยหนึ่งที่เป็นเครื่องชี้วัดความทันสมัยเจริญรุ่งเรืองชน เป็นการนำวัฒนธรรมอื่นเข้าสู่หมู่บ้าน โดยเฉพาะค่านิยมเกี่ยวกับเครื่องใช้ไฟฟ้า ซึ่งแต่เดิมไม่ใช่สิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน กลายมาเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกและเพิ่มความสุขให้แก่ครอบครัว และกลายมาเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตที่ขาดไม่ได้ เท่ากับเป็นการแสดงถึงฐานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่าผู้อื่น ค่านิยมเช่นนี้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เนื่องจากความต้องการทางด้านนี้มีสูงมาก เปิดโอกาสให้พ่อค้าในเมืองเข้ามาเสนอขายเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกชนิด ทั้งเงินสดและเงินผ่อนส่วนมากสินค้าที่ชาวบ้านซื้อจะไม่ใช่สิ่งจำเป็น แต่จะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้เรียนรู้จากโทรทัศน์ เช่น วิทยุ เทป โทรทัศน์ จานรับดาวเทียม เตาไรต์ตู้เย็น หม้อหุงข้าว กระติกน้ำร้อน พัดลม เป็นต้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภคเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยที่เป็นปัจจัยหลักและเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ลงได้ค่อนข้างชัดเจน เพราะเท่ากับเป็นการเปิดหมู่บ้านให้มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกอยู่ตลอดเวลา

ปัจจัยด้านการบริการสาธารณะ

การตั้งโรงเรียนในหมู่บ้าน คือโรงเรียนบ้านสบอมแฮด และการมีชั้นเด็กเล็กในโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นการบริการสาธารณะประเภทหนึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในหมู่บ้าน แม้ว่าปัจจุบันโรงเรียนบ้านสบอมแฮด จะมีฐานะเป็นโรงเรียนชุมชนอมก๋อยสาขาบ้านสบอมแฮด แต่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงภารกิจให้เป็นอย่างอื่น ยังคงมีหน้าที่สอนหนังสือให้กับเด็ก ๆ ในหมู่บ้านเช่นเดิม ทั้งนี้ เนื่องจากจำนวนเด็กนักเรียนมีจำนวนลดลง ประกอบกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ให้มีการยุบรวมโรงเรียน เพื่อให้เกิดคุณภาพและมาตรฐานการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ โรงเรียนชุมชนอมก๋อย สาขาบ้านสบอมแฮด จึงได้เปิดสอนตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แล้วส่งต่อไปกับโรงเรียนชุมชนอมก๋อย สาขาบ้านสบอมแฮด หลักการรับเด็กก่อนวัยเรียนเข้าไปสู่ระบบโรงเรียนทั้งที่เป็นเด็กเล็กที่มีอายุตั้งแต่ 3-6 ขวบ เพื่อเตรียมให้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาแห่งนี้ ยังเป็นการช่วยพ่อแม่ให้เบาภาระงานไปอย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องกังวลกับเด็กเล็ก ๆ หากไม่ส่งเข้าไปโรงเรียนพ่อแม่จะต้องเฝ้าดูแลที่บ้านโดยไม่ได้ออกไปทำนาทำไร่ด้วย ทำให้ไม่สะดวกและเสียแรงงาน นอกจากนั้น ยังเป็นการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนที่ถูกต้องและเหมาะสมอีกด้วย ดังนั้นการบริการสาธารณะจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัว

นอกจากนี้โรงเรียนซึ่งรับเด็กเล็กจนถึงตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ยังมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านหลายด้าน เช่น ทางด้านภาษา ความเชื่อและศาสนา และมีบทบาทแทนพ่อแม่ในการอบรมสั่งสอน เป็นต้น อิทธิพลทางด้านภาษานั้นจะพบว่าเด็ก ๆ เมื่อไปโรงเรียนจะพูดภาษาไทยกลางได้อย่างชัดเจน ไม่อาย และไม่เคอะเขิน เมื่อจะต้องพูดภาษาไทยกลางกับบุคคลแปลกหน้าหรือคนต่างถิ่นในขณะที่ใช้ภาษากระเหรี่ยงในการพูดคุยกับเพื่อนและที่บ้าน ทั้ง ๆ ที่ในชีวิตประจำวันของเด็กเหล่านี้จะใช้อยู่ตลอดเวลา แต่ยังสามารถใช้ภาษาไทยกลางได้ดี นับว่าครูเป็นผู้มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้เหล่านี้ นอกจากนั้น โรงเรียนยังเป็นแหล่งปลูกฝังความเชื่อทางศาสนาให้แก่เด็กนักเรียน ยิ่งไปกว่านั้น โรงเรียนยังลดบทบาทของพ่อแม่ที่เป็นผู้คอยอบรมสั่งสอนแต่เดิมนั้นจะเห็นได้ว่าคำสั่งสอนของพ่อแม่มีความสำคัญที่สุด แต่เมื่อเด็กไปโรงเรียนจะพบว่าเด็กจะเชื่อฟังครูมากกว่าพ่อแม่ เพราะได้ใกล้ชิด ดังนั้น ครูจึงมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนมากกว่าพ่อแม่

การมีสถานอนามัยประจำหมู่บ้าน เป็นงานบริการสาธารณะประเภทหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน โดยเฉพาะด้านการรักษาพยาบาล การรักษาสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมกล่าวคือในช่วงก่อนที่จะมีสถานอนามัยนั้นชาวบ้านรักษาโรคกับ

หมอยาสมุนไพรและรักษาด้วยเวทมนต์คาถาแต่หลังจากที่มีสถานีนามัยชาวบ้านยอมรับวิธีการรักษาแผนใหม่จากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้หมอยาสมุนไพรที่ชาวบ้านเคยรักษาได้หายากขึ้น และเจ้าหน้าที่ของสถานีนามัยได้เอาใจใส่ เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำ และดูแลชาวบ้านอย่างทั่วถึง ทำให้ชาวบ้านหันมารักษาแผนใหม่กันมากขึ้น

ดังนั้นจึงอนุมานได้ว่าปัจจัยทางด้านสาธารณสุขปึกและการบริการสาธารณะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งจะมีผลมากน้อยแตกต่างกัน แต่จะส่งผลถึงปัจจัยอื่น ๆ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต รวมทั้งผลักดันให้การเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดและสอดคล้องกับเงื่อนไขสังคมภายนอกด้วย

ปัจจัยด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

การติดต่อกับสังคมภายนอกหมู่บ้าน ส่งผลให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง การติดต่อที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลมาจากความเจริญด้านการคมนาคม ประกอบกันมีการไปทำงานนอกหมู่บ้าน จึงเกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นได้ชัดคือ การแพร่กระจายของวัฒนธรรมเมืองไปสู่วัฒนธรรมบางอย่างชาวกะเหรี่ยงรับมาจากภายนอก และนำมาปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ณ มีลักษณะเป็นการกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมานาน นับตั้งแต่ได้อพยพจากฝั่งพม่าเข้ามาอยู่แถบชายแดนบริเวณอำเภอแม่สะเรียงของไทย ดังนั้น ประเพณีและวัฒนธรรมโดยทั่วไปจึงคล้ายคลึงกับประเพณีของคนไทยพื้นเมือง การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านแก่ชุมชนกะเหรี่ยง การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประเพณีบางอย่าง เช่น ประเพณีการแต่งงาน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้เพราะว่าโดยธรรมเนียมของกะเหรี่ยงแล้วสามีและภรรยาจะมีความมั่นคงต่อกันเป็นอย่างมาก วัฒนธรรมกะเหรี่ยงยึดถือผัวเดียวเมียเดียวมาแต่อดีต เพราะเชื่อว่าสามีและภรรยาเป็นผู้ที่จะคอยดูแลเมื่อยามเจ็บป่วย และการถือเครือญาติทางฝ่ายมารดาหรือฝ่ายมารดาจะคอยดูแลลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป ปัจจุบันเมื่อความเจริญได้เข้าสู่หมู่บ้าน เช่น การศึกษา การสาธารณสุขปึก และการแพทย์ได้เข้าสู่หมู่บ้านอย่างทั่วถึง การดำเนินชีวิตเป็นอยู่อย่างปกติ จึงทำให้การยึดถือประเพณีเดิมเริ่มผ่อนคลาย และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะของสังคมภายนอก การยึดถือตามประเพณีเริ่มลดลง

การรับเอาความทันสมัยจากสังคมเมือง จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติตามความเชื่อและพิธีกรรมบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยมด้วย เช่น ข้อห้ามต่าง ๆ เกี่ยวกับป่า พื้นที่ทำกินและแหล่งน้ำลดน้อยลง ซึ่งแต่เดิมได้บริเวณดังกล่าวจะมีผู้คอยปกป้องดูแล การจะเข้าไปทำประโยชน์จะต้องทำพิธีขอขมา และให้พินิจจึงจะทำได้ แต่ปัจจุบันการถือครองที่ดินของชาวบ้าน โดยที่รัฐ

เป็นผู้ออกเอกสารสิทธิจึงไม่สามารถย้ายที่ทำกินได้อย่างในอดีต ชาวบ้านจึงเริ่มผ่อนคลายการนับถือผีป่า และผีธาร จนแทบจะไม่มีให้เห็นดังเช่น การทำนาทำสวนจะเป็นการทำในเฉพาะที่ทำกินและในสิทธิการครอบครองที่ดินของตนเอง สิ่งที่เหลือในปัจจุบันก็คือการบอกกล่าวเจ้าที่ก่อนที่จะลงมือทำการเพาะปลูก และหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตเท่านั้น แต่บางแห่งการบอกกล่าวเจ้าที่หลังการเก็บเกี่ยวเริ่มลดหายไป ทั้งนี้ เนื่องจากการทำนาและทำสวนในปัจจุบันได้มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาทำให้ผลผลิตของชาวบ้านได้ปริมาณมากตามต้องการ ซึ่งเปลี่ยนจากการพึ่งพาธรรมชาติและการผลิตเพื่อยังชีพ เป็นการผลิตโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่และการผลิตเป็นไปตามเศรษฐกิจหรือความต้องการของตลาด ทำให้การปฏิบัติตามประเพณีอิสานเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพราะชาวบ้านได้รับความทันสมัยจากพ่อค้าคนกลางทำให้เห็นความแตกต่าง และนำมาปรับปรุงหรือประยุกต์ใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในหมู่บ้านของตนมากขึ้น

การยอมรับความทันสมัยบางอย่าง ทำให้ชาวบ้านมีความคิดเห็นกว้างขึ้น ชาวบ้านบางส่วนกล้าแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับผู้อาวุโส พ่อแม่ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น ที่เห็นได้ชัดคือ เรื่องของการเลือกคู่ครอง ปัจจุบันพ่อแม่มีบทบาทน้อยลง ลูกจะเลือกคู่ครองของตนเอง แม้ผู้ใหญ่จะไม่เห็นด้วยก็หนีตามกันไป ซึ่งแต่เดิมการเลือกคู่ครองขึ้นอยู่กับพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ ในกรณีของการพักผ่อนหย่อนใจนอกหมู่บ้าน กลุ่มวัยรุ่นมักนิยมขับจักรยานยนต์ไปเที่ยวงานนอกหมู่บ้าน โดยไม่ฟังคำทัดทานของผู้ใหญ่เกรงว่าจะเกิดอุบัติเหตุหรืออันตราย

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในลักษณะการยอมรับสิ่งใหม่จากสังคมเมืองสู่ชนบท โดยเฉพาะการใช้เครื่องมืออำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น การนำเทคโนโลยีด้านการผลิตมาใช้ ได้แก่ การใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มผลผลิต การใช้เครื่องทุ่นแรง เช่น เครื่องสูบน้ำ ยอมรับการรักษาพยาบาลแผนใหม่ การรักษาพยาบาลโรคทั่วไป เช่น เป็นไข้ ปวดศีรษะ ปวดท้อง จะนิยมใช้ยาแผนปัจจุบัน การคลอดบุตรจึงไปที่โรงพยาบาลอำเภอ ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านอยู่ใกล้ตัวอำเภอและโรงพยาบาล อย่างไรก็ตามการรักษาโดยใช้การแพทย์แผนโบราณและไสยศาสตร์ยังคงมีอยู่แต่น้อยมาก ในกรณีนี้ชาวบ้านเข้าใจว่าขั้วหวาย หรือถูกผีทำ ทั้งนี้เพราะผู้ป่วยอาจต้องการกำลังใจ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในด้านการแพร่ความเจริญทางการแพทย์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จากสังคมเมืองสู่ชนบท เมื่อชาวบ้านยอมรับความเจริญดังกล่าวย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การรักษาพยาบาลและสุขภาพอนามัยของชาวกะเหรี่ยง นอกจากนี้การรับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ยังปรากฏให้เห็นชัดในด้านการแต่งกายที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะในหมู่บ้านที่จะแต่งกายสมัยนิยมตามแบบสังคมเมืองแม้การแต่งกายอยู่บ้าน จะแต่งตัวทันสมัยมากขึ้นเมื่อไปเที่ยวงานนอกหมู่บ้านหรือเข้าไปในตัวจังหวัด ในด้านวัฒนธรรมของภาษาพูด การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นส่งผลให้ชาวบ้านเข้าใจและพูดได้หลายภาษา ทั้งภาษา

กะเหรี่ยงภาษาไทยพื้นเมือง และภาษาไทยกลาง ทั้งนี้เพราะได้ติดต่อกับคนนอกหมู่บ้านมากขึ้นและรับข่าวสารจากนอกหมู่บ้าน ตลอดจนผู้ที่ไปศึกษาต่อหรือทำงานในเมืองมีมากขึ้น ทำให้ต้องปรับตัวเข้ากับสังคมยุคใหม่ และปรับใช้ตามโอกาสที่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านจะเลือกสื่อสารกับคนในท้องถิ่นด้วยภาษากะเหรี่ยงก่อน หากไม่เข้าใจจึงจะเปลี่ยนมาใช้ภาษาไทยล้านนาหรือภาษาไทยกลาง นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในลักษณะพัฒนาการทางภาษาพูดแบบก้าวกระโดดของชาวกะเหรี่ยงยุคใหม่

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในการยอมรับสิ่งใหม่ เกิดจากความเจริญด้านสื่อสารมวลชน ซึ่งได้แผ่กระจายเข้าสู่หมู่บ้านหลายรูปแบบ เช่น ทางวิทยุ โทรทัศน์ จานรับดาวเทียม รวมถึงการมีปัจจัยด้านสาธารณูปโภคและการบริการสาธารณะทำให้ความเจริญด้านสื่อสารมวลชนและเมื่อมีถนนติดต่อได้สะดวกรวดเร็ว การโฆษณาต่าง ๆ จะมีเข้ามามากขึ้น เช่น โฆษณาขายสินค้า ซึ่งทำให้ชาวบ้านรับเอาวัฒนธรรมของสังคมเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะเห็นได้ชัดใน การเปลี่ยนแปลงด้านการพักผ่อน หย่อนใจ และมีค่านิยมทางด้านวัตถุมากขึ้น ได้แก่ การดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ-เทป การเล่นเครื่องเสียง สเตอริโอ การร้องเพลงทันสมัยของวัยรุ่น การดูหนังจากวีดิทัศน์ วีซีดี และการอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นสื่อในการนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่หมู่บ้าน ทั้งสิ้น สื่อที่มีผลมากที่สุดคือ วิทยุ และโทรทัศน์ จึงเป็นสื่อนำเข้าวัฒนธรรมเมืองไปสู่ชนบท ทำให้ประชาชนในชนบทยอมรับวัฒนธรรมของสังคมเมืองมาประพฤติปฏิบัติทั้งในด้านวัตถุและจิตใจมากขึ้น โดยมีปัจจัยอื่น ๆ เป็นปัจจัยเสริม ได้แก่ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค และการบริการสาธารณะ

ปัจจัยจากแพร่งขยายของอำนาจรัฐ

การที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ และเจ้าพนักงานของรัฐเข้าไปติดต่อสัมพันธ์กับชาวบ้านและปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐ ถือได้ว่าเป็นการแพร่งขยายของอำนาจรัฐ ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐที่จะต้องเข้าไปมีบทบาทในหมู่บ้านมากขึ้นกว่าเดิม จึงเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้สภาพหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่สำคัญคือ หน่วยงานและเจ้าหน้าที่จาก

4 กระทรวงหลัก ได้แก่เจ้าหน้าที่และหน่วยงานจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ เช่น กระทรวงสาธารณสุขจัดให้มีผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในหมู่บ้านซึ่งเป็นนโยบายของหน่วยงานของรัฐที่ได้จัดทำแผนงานสาธารณสุขมูลฐาน เพื่อขยายบริการสาธารณสุขให้ครอบคลุมประชาชนชนบท และเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสาธารณสุขของชุมชน จึงเป็นการแพร่กระจายอำนาจรัฐเข้าสู่ชนบทอย่างชัดเจน กระทรวงมหาดไทยกระจายอำนาจ

หน่วยงานของกระทรวงมหาดไทยยังได้มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการขยายอำนาจรัฐ โดยการนำนโยบายจากส่วนกลางมาแจ้งต่อที่ประชุมชาวบ้านให้จัดการปกครองหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวแทน นอกจากนั้นยังจัดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่าง ๆ ช่วยกันดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน ช่วยลดภาระของผู้ใหญ่บ้านในการปกครองและช่วยแก้ปัญหาให้ลูกบ้านอย่างทั่วถึง ให้คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ร่วมกันปรึกษาและแนะนำขึ้นหนึ่งก่อน ซึ่งในอดีตนี้แม้ว่าจะมีปัญหาหรือกรณีพิพาทใด ๆ ก็ตาม ผู้ใหญ่บ้านต้องรับภาระเกือบทั้งหมด นอกจากนั้นยังมีองค์กรเอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่องค์กรทางด้านคริสต์ศาสนาได้เข้ามาจัดตั้งโบสถ์คริสต์ ซึ่งในหมู่บ้านสบอมแฮดนี้มีโบสถ์ถึง 3 แห่ง จึงเป็นการเข้าไปช่วยลดภาระของรัฐในการปลูกฝังสามัญสำนึกในความเป็นคนดีให้แก่ชาวบ้าน อย่างไรก็ตามยังเป็นการช่วยจัดระเบียบและการพัฒนาบ้านเรือนในหมู่บ้านให้เป็นระเบียบ มีรั้วรอบ และบิเฒที่บ้านแสดงไว้ชัดเจน การเข้าไปมีบทบาทของรัฐทำให้หมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปในทางพัฒนาขึ้น ทำให้บทบาทของผู้ใหญ่บ้านเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังมีการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรที่รัฐกระจายอำนาจให้กับแต่ละท้องถิ่นมีการปกครองและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งให้รู้จักจัดการการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นและที่รัฐอุดหนุนซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์ทั่วถึงกันอย่างสูงสุดและคุ้มค่า ทำให้ผู้ใหญ่บ้านที่มีฐานะเป็นตัวแทนของทางราชการนำนโยบายเข้ามาให้ชาวบ้านปฏิบัติตามเริ่มลดลง การพัฒนาคุณภาพชีวิตและโครงสร้างพื้นฐานเช่นบ้านของท้องถิ่นมากขึ้น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำไม่ต้องไปของบประมาณจากส่วนกลางโดยตรง ท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดสรรและจัดสร้างโดยขอรับเงินอุดหนุนจากรัฐมาดำเนินการ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สถานภาพและบทบาทของผู้นำเปลี่ยนไปจากเดิม บทบาทของผู้นำที่เคยเป็นตัวแทนของรัฐกลายมาเป็นตัวแทนของประชาชนหรือท้องถิ่นมากขึ้น

เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพในด้านเกษตรกรรม จึงมีหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เข้าไปทำหน้าที่ส่งเสริมการใช้ที่ดินในพื้นที่ทำกิน การใช้น้ำและการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเพาะปลูก เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องส่วนมากจะเป็นคนภายนอกหมู่บ้านได้เข้าไปถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต อีกทั้งมีการนำระบบสหกรณ์การเกษตรแพร่กระจายเข้าสู่หมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล ทำให้ชาวบ้านสามารถรวมกลุ่มและนำผลิตผลด้านการเกษตรออกสู่ตลาดได้ด้วยตนเองบ้างในบางส่วน แต่เนื่องระยะทางห่างไกล การขนส่งยากลำบากจึงได้มีการรวมกลุ่มกันอย่างหลวม ๆ เพื่อนำสินค้าทางการเกษตรไปขาย ทำให้อำนาจการต่อรองราคาผลผลิตทางการเกษตรกับพ่อค้าคนกลางมีน้อย อีกประการหนึ่งในหมู่บ้านได้จัดตั้งร้านค้าสหกรณ์ จำหน่าย

สินค้าทั้งอุปโภคบริโภครวมทั้งสินค้าที่จำเป็นต้องใช้ในการเกษตร เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง หรือเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการผลิต เป็นต้น สมาชิกร้านค้าสหกรณ์ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านจะได้ประโยชน์จากการแบ่งผลกำไรจากทุนเรือนหุ้น จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการให้ความช่วยเหลือกันในด้านแรงงานที่คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาเป็นการจ้างงาน โดยมีค่าตอบแทนเป็นเงิน ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากการใช้แรงงานมาเป็นการผลิตโดยใช้แรงงาน หรือเครื่องมืออำนวยความสะดวกตามเทคโนโลยีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาเผยแพร่ ทำให้การพึ่งพาแรงงานในสังคมชนบทลดน้อยลง ระบบครอบครัวและเครือญาติซึ่งเดิมเคยเป็นศูนย์กลางการผลิตมีผลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้เปลี่ยนบทบาทไป ทั้งนี้ เนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางแทนระบบครอบครัว นั่นเอง

ระบบการศึกษา ในหมู่บ้านมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา แม้ว่าจะเป็นโรงเรียนสาขา แต่ก็มิบุดลากรอยู่ประจำคอยให้การศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้บทบาทของพ่อแม่หรือระบบครอบครัวลดน้อยลงในการอบรมสั่งสอน เนื่องจากเด็ก ๆ จะอยู่กับครูและจะเชื่อฟังคำสอนของครูมากกว่าพ่อแม่ โดยความรู้สึกรักของพ่อแม่เมื่อส่งลูกไปโรงเรียนแล้ว ไม่ต้องห่วงเรื่องการอบรมสั่งสอนให้ความรู้อีกต่อไป เมื่อโรงเรียนเข้ามารับบทบาทนี้ไปจากครอบครัว ส่งผลให้ค่านิยมทางการศึกษาเปลี่ยนไป ซึ่งปรากฏว่านักเรียนรุ่นแรก ๆ ของหมู่บ้านที่ได้มีโอกาสไปศึกษาต่อในระดับสูงกว่าการศึกษามัธยมศึกษาและมิดิงานทำ จึงทำให้ชาวบ้านมีค่านิยมที่จะส่งลูกให้ศึกษาต่อมากขึ้น ประกอบกับองค์กรเอกชนได้ส่งเสริมและให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชนในท้องถิ่นให้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงทำให้มีโอกาสดำรงตำแหน่งทั้งในภาครัฐและเอกชน สรุปได้ว่าวิถีชีวิตหน่วยงานของรัฐเข้าไปมีบทบาทในชุมชนมากขึ้น เช่น โรงเรียน ทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง มีโอกาสกลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมน้อยลง

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจการค้า

ปัจจัยที่เอื้อให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดและเป็นผลมาจากอิทธิพลของเศรษฐกิจ คือ เดิมชาวบ้านผลิตเพื่อบริโภค แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบให้เป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น โดยมีระบบเงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน มีการพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร และนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาใช้ เช่น การใช้ปุ๋ยเคมี มีการใช้พันธุ์ข้าวที่ได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การใช้เครื่องสูบน้ำและรถไถแบบเดินตาม แต่ชาวบ้านมีการครอบครองที่ดินไม่เท่ากัน ทำให้ผลผลิตที่ได้แตกต่างกันไปตามพื้นที่ คนที่มีที่ดินมากย่อมจะได้ผลผลิตมากกว่าคนที่มีที่ดินน้อย และคนที่มีทุนมากจะได้ผลตอบแทนสูงกว่าคนที่มีทุนน้อย สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ ช่องว่างด้านเศรษฐกิจในหมู่บ้านมีเกษตรกรที่ร่ำรวยและเกษตรกรจนใน

หมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะการถือครองที่ดินในหมู่บ้านมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากหมู่บ้านมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่นและเขตป่าอนุรักษ์และป่าสงวนแห่งชาติ ที่นา ที่สวน ไม่สามารถขยายได้อีก ดังนั้นผลผลิตที่ได้จึงไม่แตกต่างกัน การขายผลิตผลทางการเกษตรจะขายได้ในราคาที่เท่ากันและได้รับเงินในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน รูปแบบของความแตกต่างของช่องว่างทางเศรษฐกิจไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การครอบครองที่ดินแต่ขึ้นอยู่กับ การสะสมทุนทรัพย์ และการมีอาชีพรองอื่น ๆ เช่น ครอบครัวยที่สมาชิกไปทำงานต่างถิ่น และมีส่วนช่วยเหลือครอบครัว เป็นต้น

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

จากสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันประกอบกับการดำเนินชีวิตที่ต้องมีการติดต่อกับสังคมภายนอก และแม้ว่ากะเหรี่ยงจะเป็นชาวเขาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานานและได้รับการยอมรับว่าเป็นชนเผ่าที่มีความซื่อสัตย์กตัญญู สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ต่อแผ่นดินไทยบรรพบุรุษของกะเหรี่ยงได้สร้างคุณงามความดีให้กับแผ่นดินมาโดยตลอด ดังนั้นในยุคของลูกหลานปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงจึงมีการสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษ และรักษาความดีนั้นสืบต่อไป

ระบบการปกครองในหมู่บ้าน

ระบบการปกครองในหมู่บ้านจะมีผู้นำ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ซา ดี ซา เซ” จะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าปกครองดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผี และรักษาแบบโบราณ เช่น การเป่า การเรียกขวัญ ทำขวัญ ให้กับผู้ที่เจ็บป่วย การสืบทอดตำแหน่งจะสืบทอดโดยสายเลือดและต้องเป็นลูกชายเท่านั้น หากหัวหน้าหรือผู้นำไม่มีลูกชายจะเลือกหลานชายสืบทอดตำแหน่งนี้ต่อไป อำนาจในการปกครองดูแลลูกบ้านสามารถพิจารณาความต่าง ๆ เช่น ตัดสินความ ตักเตือนผู้กระทำความผิด ตลอดจนมาตรการเด็ดขาดในการควบคุมกำกับดูแลตั้งแต่ปรับเงิน จนถึงขั้นไล่ออกจากหมู่บ้าน การตัดสินความจะมีการประชุมกันในระดับหมู่บ้านโดยผู้ชายที่เป็น หัวหน้าครอบครัวจะแสดงความเห็นกันอย่างกว้างขวางและมีมติให้มีการลงโทษ ซึ่งผู้นำหมู่บ้านจะตัดสินตามความเห็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่ากิจกรรมภายในหมู่บ้านเกือบทุกอย่างจะเป็นหน้าที่ ของ ผู้ชาย ส่วนการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้าน นั้น ผู้ชายกะเหรี่ยงจะยกให้เป็นหน้าที่ ของผู้หญิง จนมีคำกล่าวที่ว่า “ผู้ชายจะใหญ่ในบ้านหรือในป่าในดง ผู้หญิงจะใหญ่ในบ้าน” (สัมภาษณ์นายเผาะ ไม่มีนามสกุล, 11 มกราคม 2547)

หมู่บ้านกะเหรี่ยงโดยปกติแล้วจะเป็นหมู่บ้านใหญ่และมีประชากรจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่คนในหมู่บ้านเกือบทุกหลังคาเรือนเป็นเครือญาติกัน แต่มีบางหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลที่เป็นหมู่บ้าน

เล็ก ๆ ปัจจุบันอำนาจรัฐได้ขยายเข้าไปในหมู่บ้าน ระบบการปกครองตามรูปแบบของทางราชการไทยได้เข้าถึงและมีการยึดถือกันมา การแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนติดต่อกับทางอำเภอจากทางราชการไทย จึงมักแต่งตั้งจากผู้นำหมู่บ้านหรือเซียงเก็งคู ในแต่ละหมู่บ้าน ปัจจุบันการทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นการเลือกตั้งของชาวบ้าน ตามระเบียบการปกครองของกระทรวงมหาดไทย นายคิสุข เขตจรัสแสง ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมเมื่อ 11 มกราคม 2547 ว่า ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านสบอมแฮดจะรู้สึกว่าเป็นคนไทยมาตั้งแต่เกิด ซึ่งคนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนกะเหรี่ยงรุ่นที่สองความเป็นกะเหรี่ยงจึงเป็นเพียงชื่อที่เรียกกันเท่านั้น ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงจึงยึดถือและประพฤติปฏิบัติในฐานะคนไทยคนหนึ่ง ดังเช่นการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านจะให้ความสำคัญในระดับหนึ่ง และส่วนใหญ่มักจะเลือกคนที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่สมาชิกในหมู่บ้าน หรือคนที่พวกเขาไว้วางใจมอบหมายให้เป็นตัวแทน และในที่สุดก็ต้องเลือกจากผู้นำผู้อาวุโสของหมู่บ้านดังเช่นสมัยก่อน ส่วนการเลือกตั้งตัวแทนให้เป็นสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเลือกตั้งในระดับประเทศ ได้แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ชาวบ้านจะมีความตื่นตัวไปใช้สิทธิ และให้ความสำคัญเป็นอย่างมากจะต้องออกไปใช้สิทธิของตน เช่นเดียวกับการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน (สัมภาษณ์นายคิสุข เขตจรัสแสง, 11 มกราคม 2547)

ด้านการจัดการปกครองในหมู่บ้าน นอกจากจะมีผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และยังมีคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละฝ่ายให้ความช่วยเหลือและมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลดังนี้

1. นายคิสุข เขตจรัสแสง	ผู้ใหญ่บ้าน
2. นางมุกดา แผลแก้ว	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง
3. นายคณวธ อู่อี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย
4. นายอ. วงศ์จี	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
5. นางสุจินต์ สรณะรังสรรค์	กรรมการ
6. นายจเล ขอบหัตถกรรม	กรรมการ
7. นางวิณา สุริยบุผา	กรรมการ
8. นายศรีปุก ปู่เงิน	กรรมการ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย พบว่าในปัจจุบันนั้นการเลือกผู้นำหรือผู้ใหญ่บ้านคนที่ได้รับการคัดเลือก ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ กล้าแสดงออก ติดต่อประสานงานเก่ง พัฒนาหมู่บ้านและเป็นผู้มีความประพฤติดี ซึ่งเปลี่ยนแปลงจากอดีตที่ผู้นำหมู่บ้านหรือการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านในระยะแรก ๆ จะแต่งตั้งจากผู้นำหมู่บ้าน หรือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ทั้งนี้เป็นผลมาในอดีตนั้น การปกครองบังคับบัญชาต้องใช้ความเข้มแข็ง มีการต่อสู้เพื่อให้มีการอยู่รอด

แต่ในปัจจุบันการพัฒนาทางความเป็นอยู่ การศึกษา สุขอนามัย สวัสดิการ การพัฒนาหมู่บ้าน ในด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การคัดเลือกกลุ่มผู้นำชาวกะเหรี่ยงในปัจจุบันนี้จึงได้ยึดหลักเกณฑ์ของ การเป็นผู้นำที่สามารถนำความเจริญมาสู่หมู่บ้านและการติดต่อประสานงานภายนอกหมู่บ้าน เป็นสำคัญ โดยใช้หลักเกณฑ์การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง ซึ่งทาง อำเภออมก๋อย เป็นผู้ดำเนินการเลือกตั้ง

นอกจากนี้ในหมู่บ้านสบอมแฮด ยังได้มีการจัดตั้งเครือข่ายชุมชนขึ้น เพื่อเป็นการ จัดระบบการปกครองภายในหมู่บ้าน การก่อตั้งไม่มีภาครัฐเข้ามาเกี่ยวข้องแต่ประการใด เป็นการ รวมตัวของชาวบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมมีความชัดเจน เป็นการจัดตั้งแบบไม่มี โครงสร้าง ประกอบด้วย เครือข่ายกลุ่มทำนา (เอาแรง) เครือข่ายกลุ่มเหมืองแร่ กลุ่มคริสต์เดียนเพื่อ พระคริสต์เครือข่ายกลุ่มทำนา (เอาแรง) กลุ่มนี้เป็นสมาชิกกลุ่มจะเป็นเพราะ การรวมตัวกันในรูปแบบ ของการใช้แรงงานช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปรากฏเป็นลักษณะ เครือข่ายในการร่วมแรงกันทำ นานา โดยทุกคนร่วมมือกันตามกิจกรรมตามตาราง

ตารางที่ 4.1 กิจกรรมเครือข่ายการทำนา (เอามือ เอาแรง)

หัวระยะเวลา	กิจกรรม
สิงหาคม	ลงนาปลูกกล้าต้นข้าว
กันยายน	ไถนา, ปั่นคนนา
ตุลาคม	ปลูกข้าว
พฤศจิกายน - มกราคม	เก็บเกี่ยวข้าว, นวดข้าว, นำข้าวขึ้นยุ้งฉาง

ที่มา : สัมภาษณ์นายดีสุข เขตจรัสแสง, 2547

ในการร่วมมือกันทำนาทั้งระบบ ตามตารางกิจกรรมเครือข่ายการทำนา (เอามือเอาแรง) ไม่แยกว่าผู้ใดนับถือผี, นับถือศาสนาพุทธ, นับถือศาสนาคริสต์ และนับถือศาสนาอิสลาม หากแต่ ทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันทำจนเสร็จ และที่น่าแปลกใจเป็นอย่างยิ่งคือ กรณีผู้ที่ไม่มีนาข้าวแต่มาช่วย ทำนา ในขั้นตอนสุดท้ายมณการนำข้าวเปลือกขึ้นเก็บที่ยุ้งฉางข้าวทุกคนจะแบ่งข้าวเปลือกให้ผู้ ที่ไม่มีนาแต่มาช่วยลงแรง โดยชาวกะเหรี่ยงถือคติว่า “ช่วยกันทำ ช่วยกันกิน”

เครือข่ายกลุ่มเหมืองฝายกลุ่มนี้เป็นสมาชิกกลุ่มจะเป็นชานาเช่นกัน การรวมตัวกัน
 ในรูปของการใช้แรงงานช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปรากฏเป็นลักษณะเครือข่ายในการร่วมแรงกัน
 ทำนา โดยทุกคนร่วมมือกันตามกิจกรรมตามตาราง แต่ไม่บ่อยนัก

ตารางที่ 4.2 กิจกรรมเครือข่ายเหมืองฝาย

กิจกรรม	การปฏิบัติ
ทำพิธีเลี้ยงผีเหมืองฝายร่วมพิธีก่อน ทำนาปลูกกล้าต้นข้าว	ร่วมพิธีกรรม
ลอกเหมืองเหมืองฝาย	ลงแรง ลอกเหมืองและเอากฝาย โดยนำ ตะกอนดินและขยะออกจากเหมืองฝาย
ซ่อมเหมืองฝาย	ลงแรง, คมทอนเงินค่าซ่อมแซมบางส่วน

ที่มา : สัมภาษณ์นายดีสุข เขตจรัสแสง, 2547

ในการร่วมมือกันดูแลรักษา ซ่อมแซมเหมืองฝาย และข้อตกลงการใช้น้ำ โดยมีหัวหน้า
 เหมืองฝายเรียกว่าแก่เหมือง “แก่เหมือง” หัวหน้าที่เรียกประชุมผู้ที่ได้ประโยชน์จากการใช้น้ำ โดยทุกคน
 จะต้องร่วมมือกัน หากเจ้าของนา ที่ใช้ประโยชน์จากลำเหมืองฝายมาไม่ได้จะส่งตัวแทนมา 1 คน
 ร่วมกันลอกจนแล้วเสร็จ กรฝาย และลำเหมืองชำรุดเสียหาย เป็นเหตุให้ต้องใช้วัสดุสิ่งของที่มา
 ซ่อมแซมโดยวิธีการนี้ หมา ทุกคนจะเฉลี่ยเงินเป็นค่าใช้จ่ายร่วมกัน

เหมืองฝายของบ้านสบอมแฮดมี 3 ช่วง(ปีอก) ซึ่งแต่ละช่วงมีหัวหน้าเหมืองฝาย
 ควบคุมดูแลการใช้น้ำ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ที่ใช้น้ำ

ช่วงที่ 1 มีนายลัง ไม่ทราบนามสกุล เป็นหัวหน้าเหมืองฝายควบคุมกำกับดูแล

ช่วงที่ 2 มีนายจเล ชอบหัตถกรรม เป็นหัวหน้าเหมืองฝายควบคุมกำกับดูแล

ช่วงที่ 3 มีนายสุขชัย ใจตา เป็นหัวหน้าเหมืองฝายควบคุมกำกับดูแล

ในการเลี้ยงผีเหมืองฝายผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์จะไปร่วมพิธีเลี้ยงผี แต่จะพसानมือเพื่อ
 อธิษฐานขอใช้น้ำจากพระเยซู ผู้นำถือศาสนาพุทธจะร่วมพิธีกรรมกับผู้ที่ไม่นับถือผี กำหนดการใน
 การเลี้ยงผีจะไม่ตรงกัน ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างหัวหน้าเหมืองฝายกับกลุ่มลูกบ้านที่ใช้น้ำ

(สัมภาษณ์นางเกสร แดงมูล, 1 0 มกราคม 2 5 4 7)

เวลาเลี้ยงหลังจากพิธีทั้งสมาชิกของเหมืองฝ่ายแต่ละกลุ่ม ไม่แยกว่าผู้ใดนับถือผี, นับถือศาสนาพุทธ, นับถือศาสนาคริสต์ และนับถือศาสนาอิสลาม ทุกคนกินอาหารร่วมกัน โดยผู้นับถือศาสนาคริสต์จะนำกับข้าวมาเองและร่วมกันกิน ผู้นับถือศาสนาอิสลามช่วยแรง และเงิน แต่ไม่กินด้วย เพราะผิดหลักศาสนาอิสลาม(การกินเนื้อสัตว์ต้องใช้วิธีการฆ่าและปรุงอาหารโดยชาวมุสลิม (อิสลาม) (สัมภาษณ์นายสมยศ อาจชนธากิจ, 10 มกราคม 2547) ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเสร็จและที่น่าแปลกใจเป็นอย่างยิ่งคือ กรณีผู้ที่ไม่มีนาข้าวแต่มาช่วยทำนา ในขั้นตอนสุดท้ายในการนำข้าวเปลือกขึ้นเก็บที่ยังฉางข้าว ทุกคนจะแบ่งข้าวเปลือกให้ผู้ที่ไม่มีนาแต่มาช่วยลงแรง โดยชาวกะเหรี่ยงถือคติว่า “ช่วยกันทำ ช่วยกันกิน”

กลุ่มคริสต์เตียน กลุ่มนี้เป็นสมาชิกกลุ่มจะเป็นผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ การรวมตัวกันในรูปของการจัดกิจกรรมตามแนวทางคำสอนของพระเยซู ปรากฏเป็นลักษณะเครือข่ายโดยทุกคนร่วมมือกันตามกิจกรรมตามตาราง

ตารางที่ 4.3 กิจกรรมเครือข่ายคริสต์เตียน

หัวระยะเวลา	ความสำคัญ	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
มีนาคม	วันอุบาส	วัยรุ่น 14 ปี ขึ้นไป
มีนาคม	วันจี	เด็กอายุ 12 – 13 ปี
เมษายน	วันบุญ	ผู้ชายที่ทำงานแล้ว
เมษายน	วันอีสเตอร์	ทุกคน
สิงหาคม	วันสตรี	ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว
ธันวาคม	วันคริสต์มาส	ทุกคน

ที่มา: สัมภาษณ์นายดีสุข เขตจรัสแสง, 2547

สภาพความเป็นอยู่ของหมู่บ้านสบอมแฮด ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจะรู้จักกันหมดและมีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติกันแทบทั้งสิ้น การได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในหมู่บ้าน จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้หมู่บ้านเปิดรับคนภายนอก และมีบุคคลภายนอกเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจำนวนมากเช่นกัน ทำให้ในหมู่บ้านมีผู้นับถือศาสนาอยู่ถึง 3 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แต่สมาชิกในหมู่บ้านมีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การร่วมมือกันทำงานในลักษณะที่เป็นการช่วยเหลือ

แม้ว่าในปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงยังมีการยึดถือประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน ซึ่งหากเป็น
เครือญาติทางฝ่ายมารดาจะไม่ยอมให้แต่งงานกัน อีกประการหนึ่งคือการยึดถือการครองคู่แบบ
ผัวเดียวเมียเดียวก็ยังมีอยู่ในหมู่บ้าน แต่เดิกรุ่นใหม่ที่ใช้ชีวิตตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมค่อนข้าง
จะยึดถือน้อยลง ส่วนการจัดการปกครองในหมู่บ้านสวอมแฮด ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครอง
ขององค์การบริหารส่วนตำบลอมก๋อย ได้มีการจัดระเบียบภายในหมู่บ้านที่สอดคล้องกับ การปกครอง
ในระบอบประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบขึ้นในหมู่บ้าน โดยได้มีการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหาร
ส่วนตำบล จัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านและอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน เพื่อ อยุ่ดูแลความสงบสุข
ของชาวบ้าน ในกรณีที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นและเป็นเรื่องเกี่ยวกับความผิด แม้จะไม่ใช่เหตุการณ์
ที่รุนแรงหรือร้ายแรงก็ตาม หากไม่สามารถตกลงยินยอมกัน ก็จะ ไปแจ้งความที่สถานีตำรวจ
ให้ตำรวจเป็นผู้ตัดสินไต่ถามไต่สวน เช่นเดียวกับการกระทำ ความผิดร้ายแรงหรือความผิดทางอาญา เช่น
คดีลักทรัพย์ ทำร้าย ร่างกายหรือฆ่าคนตาย ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ผู้ใหญ่บ้าน และ
คณะกรรมการหมู่บ้าน จะมีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านตลอดจนการพัฒนาหมู่บ้าน
เช่น การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร ผ่านผู้อาวุโสหรือผู้นำฝ่ายชายและฝ่ายหญิง จะทำ
หน้าที่เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามจารีตประเพณีที่ยังปฏิบัติกันอยู่เท่านั้น ดังนั้น เมื่อเกิด
การกระทำผิดกฎหมายบ้านเมืองขึ้นในหมู่บ้าน ถือว่าเป็นการทำผิดระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมโดยรวม
จะไม่มี การช่วยเหลือกันและจะถือว่าเป็นสิ่งไม่ดี จะนำตัวส่งสถานีตำรวจดำเนินการตามกฎหมาย
บ้านเมืองต่อไป (สัมภาษณ์นางศิริสุข เขตจรูสแสง และนายจเล ชอบหัตถกรรม, 11 มกราคม 2547)

ด้านเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจของชาวกะเหรี่ยงก็เช่นเดียวกับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ที่มีพื้นฐานมาจาก
เกษตรกรรม โดยทำการปลูกข้าวเป็นพืชหลัก สำหรับการบริโภคให้เพียงพอ ชาวกะเหรี่ยงจึง
ปลูก ข้าวในสองลักษณะ กล่าวคือ การปลูกข้าวตามไหล่เขาเรียกว่าการปลูกข้าวไร่ การทำนาตามที่ราบ
และตามหุบเขา ชาวกะเหรี่ยงมีการจัดสรรน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร และการจัดสรรที่ดินเพื่อใช้ในการ
การเพาะปลูกโดยการทำนาแบบขั้นบันได การปลูกข้าวของชาวกะเหรี่ยงเมื่อได้ผลผลิตข้าวแล้วจะเก็บ
ไว้สำหรับการบริโภคเท่านั้นไม่นิยมขายข้าว แต่จะมีอยู่บ้างสำหรับครอบครัวที่ได้ข้าวมากหากเหลือ
กินก็จะนำออกขาย หรือนำออกมาแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอย่างอื่นที่จำเป็นต้องใช้ในครัวเรือนหรือ
ชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นชาวกะเหรี่ยงยังปลูกพืชอย่างอื่นในนา หรือในไร่ของตนเอง เช่น
ข้าวโพด พักทอง พริก มะเขือ มะเขือเทศ หรือพืชผักที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งล้วนแต่

เป็นพืชที่ต้องนำผลผลิตมาประกอบอาหาร ในปัจจุบันการทำการเกษตรได้เปลี่ยนแปลงไปตามความทันสมัยของสังคมภายนอกเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงจากการทำการเกษตรเพื่อการดำรงชีพ มาเป็นการทำการเกษตรเพื่อเศรษฐกิจมากขึ้น พืชผักสวนครัวที่ปลูกในสวนในไร่สำหรับเป็นอาหารเลี้ยงชีพภายในครอบครัว ได้กลายมาเป็นพืชเศรษฐกิจสำหรับทำรายได้ให้กับครัวเรือน ประกอบกับการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐบาล ทั้งเทคโนโลยีการผลิต และกล้าพันธุ์ที่จะทำให้ผลผลิตในแต่ละครั้งมีปริมาณมากขึ้น จึงทำให้เปลี่ยนจากการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า ดังเช่นปัจจุบัน

นอกจากนั้น ปัจจุบันยังมีการส่งเสริมอนุรักษ์ป่า เพื่อไม่ทำให้ป่าไม้ที่มีมูลค่ามหาศาลถูกทำลายลง จะเห็นได้ว่าชาวกะเหรี่ยงมีการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ภูเขาหรือแร่ธาตุในดิน เป็นต้น ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ

และเอกชนหลายหน่วยงานเข้าไปปลูกฝังค่านิยมใหม่เพื่อป้องกันการทำลายป่าเพื่อใช้ที่ดินในการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นเกษตรที่สูง พัฒนาที่ดิน หน่วยงานหน่วยงานแห่งชาติ หน่วยป้องกันและรักษาป่า โครงการตามพระราชเสาวนีย์ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ หน่วยพัฒนาการของทหาร โครงการพระราชดำริ และอีกหลาย ๆ หน่วยงานที่ได้เข้าไปดำเนินการ หลังจากที่หน่วยงานของทางราชการเข้าไปจัดการในเรื่องพื้นที่ทำกิน และส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ

นายจเล ขอบหัตถกรรม ได้กล่าวว่าในอดีตชาวกะเหรี่ยงจะมีการเลี้ยงช้าง ซึ่งถือกันว่าหากบ้านหลังใดมีช้างจะแสดงถึงความเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่การเลี้ยงช้างนี้จะไม่เลี้ยงไว้ในบ้าน แต่จะล่ามโซ่หรือปล่อยไว้ในป่า จะนำเข้ามาในหมู่บ้านก็ต่อเมื่อต้องการใช้งาน เช่น ใช้ลากไม้สำหรับสร้างบ้าน ลากฟืน ใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง แต่ปัจจุบันสภาพถนนมีการเชื่อมต่อกันทุกหมู่บ้าน มีความสะดวกในการเดินทางจึงขายช้างไปและหันมาใช้รถยนต์เป็นยานพาหนะแทน การเลี้ยงช้างจึงเป็นเพียงการใช้งานเท่านั้น ในหมู่บ้านไม่มีการเลี้ยงช้างแต่มีการเลี้ยงที่ตำบลสบโจงและตำบลขุนต้น อำเภอมกนัย การซื้อช้างในปัจจุบันจะรวมกลุ่มและรวมเงินกันซื้อประมาณ 7-8 คน และมีการใช้งานร่วมกัน (สัมภาษณ์นายจเล ขอบหัตถกรรม, 11 มกราคม 2547)

สายศิริ กิพอ และเสาวลักษณ์ อัสวากรณ์ เจ้าหน้าที่สหกรณ์ประจำหมู่บ้าน ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงว่า พอสรุปได้ว่า นอกจากการทำไร่ ทำสวนแล้วชาวกะเหรี่ยงยังใช้เวลาว่างออกปลาล่าสัตว์และหาของป่า เพื่อเป็นการจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง และยังสามารถแลกเปลี่ยนสินค้าของคนไทย ได้แก่ หนังสือกล้วยไม้ น้ำผึ้ง หวายและอื่น ๆ แล้วแต่จะหาได้จากป่า นอกจากนี้ทุกครัวเรือนมักจะมีสัตว์เลี้ยงส่วนมากจะเป็น หมู ไก่ ซึ่งสัตว์เลี้ยงพวกนี้มักจะมิไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ จากการที่หน่วยงานส่งเสริมและพัฒนาความเป็นอยู่ทั้งของ

รัฐบาลและเอกชน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและเห็นความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากการทำไร่เลื่อนลอย ของชาวกะเหรี่ยง ประกอบกับกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงได้จัดให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการเกษตรและ การจัดการดินน้ำ โดยเฉพาะกรมส่งเสริมการเกษตรและหน่วยจัดการ ดินน้ำ มาให้คำแนะนำ และจัดสรรที่ทำกินให้ชาวกะเหรี่ยงเป็นหลักแหล่งเป็นสัดส่วนและให้มี พื้นที่ป่าชุมชนป่าใช้สอยป่าดินน้ำ ป้องกันการรุกป่าพื้นที่เพื่อการทำไร่อย่างชัดเจน (สัมภาษณ์ สายศิริ กิพอ และเสาวลักษณ์ อัสวภรณ์, 11 มกราคม 2547)

ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ด้วยเหตุที่ชาวกะเหรี่ยงได้รับการดูแลเอาใจใส่จากองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนมา โดยตลอด จน ได้รับสัญชาติไทยและเป็นคนไทยโดยสมบูรณ์ การติดต่อสัมพันธ์กับสังคมภายนอก จึงเป็นกิจวัตรของชาวกะเหรี่ยงบ้านสบอมแฮด เนื่องด้วยสถานที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ใกล้กับ ที่ว่าการอำเภอ และสถานที่ราชการ นอกจากนั้นภายในหมู่บ้านยังเป็นสถานที่ตั้งที่ทำการ องค์การบริหารส่วนตำบล มีโรงเรียน 1 แห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนชุมชนอมก๋อย เปิดสอนตั้งแต่ชั้นเตรียมอนุบาล จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สำหรับการเรียนหนังสือของเด็ก ๆ ใน หมู่บ้านจะมีโอกาสเลือกเรียนได้หลายแห่ง เนื่องจากระยะทางไม่ไกลนักจึงไปเข้าโรงเรียน นอกหมู่บ้านได้ หลังจากนั้นจะย้ายไปเรียนที่โรงเรียนหลัก จนเรียนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียน เมื่อเรียนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนในหมู่บ้านหรือใกล้เคียงแล้วการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นจะเข้า เรียนยังโรงเรียนประจำอำเภอ ได้แก่ โรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม และจะมีเป็นบางส่วนที่เข้าไปเรียน ณ สถานศึกษาต่างอำเภอ ซึ่งทุกคนต้องเข้าเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สัมภาษณ์ นายชวน วนากำเนิด, 11 มกราคม 2547)

ด้านการเรียนรู้ภาษาไทย จากการสัมภาษณ์นายเจเล ขอบหัตถกรรม ผู้อาวุโสใน หมู่บ้านและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนางอัญชลี ปันศรี ครูโรงเรียนชุมชนอม ก๋อย สาขาบ้านสบอมแฮด เมื่อ 11 มกราคม 2547 สรุปได้ว่า ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านสบอมแฮดนี้ จน อาจกล่าวได้ว่า ไม่ต้องมีการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยซ้ำ เนื่องจากในหมู่บ้านมีการใช้ ภาษาไทยเป็นภาษา พื้นฐานในการติดต่อสื่อสารกันโดยทั่วไป เป็นผลจากสถานที่ตั้งของหมู่บ้าน องค์การการพัฒนา ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้าไปมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ ชีวิตของชาวบ้าน ในหมู่บ้านยังเป็นที่ตั้งของที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นเพียง ตำบลเดียวในอำเภออมก๋อย ที่มีสถานที่ตั้ง อยู่ในตำบลของตนเอง นอกนั้นจะตั้งอยู่ต่างพื้นที่ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นป่าภูเขา ไม่เอื้อต่อการใช้เป็นสถานที่ตั้ง นอกจากนั้นในหมู่บ้าน มักจะมีคนต่างถิ่นต่างหมู่บ้านทั้ง คนไทยคนพื้นเมือง เข้ามาติดต่อสัมพันธ์กับชาวบ้านอยู่

เป็นประจำ ทำให้เกิดการเรียนรู้ภาษาไทยได้โดยไม่ยาก ปัจจัยที่อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ภาษาไทยในหมู่บ้านยังประกอบด้วยสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน สถานศึกษา โบสถ์ซึ่งชาวกะเหรี่ยงแทบจะพูดได้ว่าทั้งหมู่บ้านจะต้องไปเข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์

อย่างไรก็ตามชาวกะเหรี่ยง ก็ยังไม่ละทิ้งภาษาของตนเองเสียเลยทีเดียว การติดต่อสื่อสารกับชาวกะเหรี่ยงด้วยกันเองยังมีการใช้ภาษากะเหรี่ยงเป็นส่วนใหญ่ แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ภาษากะเหรี่ยงนั้น จะต้องมีการเรียนรู้มาตั้งแต่ยังเล็ก หรืออาจจะพูดได้ว่ามีการเรียนรู้มาตั้งแต่เกิด เช่นเดียวกับคนไทยที่มีการเรียนรู้ภาษาของตนเองตั้งแต่แรก แต่การใช้ภาษาไทยของชาวกะเหรี่ยง จะมีการพูดที่มีความชัดเจนกว่าการใช้ภาษาไทยชนเผ่าอื่น การติดต่อสื่อสารด้วยภาษาไทย หากไม่สังเกตใบหน้า หรือถามเจ้าตัว บางครั้งจะไม่รู้ว่าผู้กำลังติดต่ออยู่ขึ้นเป็นชาวกะเหรี่ยง

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ได้นำเอาการใช้ชีวิตของคนไทยมาเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะกะเหรี่ยงรุ่นใหม่จะมีวิถีการดำเนินชีวิต เช่นเดียวกับคนไทยโดยทั่วไป แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทางสังคมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยง นั่นเอง

วิถีการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ปัจจุบันมีความเป็นอยู่ที่เป็นคนไทยมากกว่าความเป็นกะเหรี่ยง ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการได้ติดต่อปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกและบุคคลที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ภารกิจในหมู่บ้าน ในอดีตหนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยงจะพบปะพูดคุยกันบ้างก็เมื่อเวลาไปทำงานในไร่ หรือเมื่องานในไร่ยังไม่มากนัก หนุ่ม ๆ จะเที่ยวไปตามหมู่บ้านเพื่อแสวงหาสาวที่ถูกใจ โอกาสสำคัญที่หนุ่มสาวจะพบปะพูดคุยกันอย่างใกล้ชิดก็คือในงานศพ ทั้งนี้เพราะหนุ่มสาวทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านจะมารวมกันเพื่อร้องเพลงรอบ ๆ ศพผู้ตาย จารีตประเพณีที่สำคัญของชาวกะเหรี่ยง ก็คือไปนิยมได้เสียกันก่อนแต่งงาน ถ้าเกิดขึ้นก็จะต้องมีการขอมาต่อบรรพบุรุษและต้องจัดงานแต่งงานโดยทันที

แต่ในปัจจุบันการยึดถือประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานานนั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ซึ่งนายจเล ชอบหัตถกรรม กล่าวว่า วิถีการดำเนินชีวิตของคนกะเหรี่ยงรุ่นใหม่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นคนรุ่นที่ ได้รับสัญชาติไทยตั้งแต่เกิด มีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ไม่ค่อยยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติของกะเหรี่ยงมากนัก การเลือกคู่จะเป็นไปตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ก็มีคู่สมรสบางคู่ ยังคงมีการปฏิบัติตามประเพณีอยู่บ้าง กล่าวคือ หนุ่มสาวหากมีการชอบพอกันมักจะทำพิธีเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้กับญาติพี่น้อง และคนในหมู่บ้านได้รับรู้ ซึ่งถือว่าเป็นการบอกกล่าวผู้สูงอายุและญาติพี่น้องทั้งสองฝ่ายได้รับรู้ หรือเป็นพยานผูกข้อมือ จากนั้นจะพากันไปจดทะเบียนสมรสที่อำเภอก็ถือว่าเป็นการแต่งงาน

ที่เสร็จสิ้นที่สมบูรณ์แล้ว จาริตประเพณีที่ยังเหลืออยู่คือการห้ามแต่งงานกับผู้ที่เป็ญาติทางฝ่ายมารดา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ การไปเรียนหนังสือในท้องถิ่นต่างอำเภอหรือในเมืองเชียงใหม่ บางคนยังไปเรียนที่กรุงเทพฯ หรือต่างประเทศ เมื่อกลับมาก็จะรับเอาวิถีชีวิตของสังคมที่ตนเองได้ไปสัมผัส มาถ่ายทอดกับชนรุ่นหลัง ทุกคนเมื่อกลับเข้าหมู่บ้านมามักจะพูดเหมือนกันว่าต้องการให้หมู่บ้านของตนเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้มีความเจริญรุ่งเรือง จึงมีการพัฒนาโดยขอรับการสนับสนุนเงินทุนจากองค์เอกชนทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนการสนับสนุนเจ้าหน้าที่มาให้คำปรึกษาประจำโครงการ ซึ่งเป็นคนจากต่างถิ่นทำให้เป็นปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน (สัมภาษณ์นายสะทู่ สุขใจ, 11 มกราคม 2547)

จากการเข้าไปสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ในหมู่บ้านผู้หญิงตั้งครรภ์ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอายุประมาณ 18-35 ปี ความเชื่อเรื่องขวัญและเรื่องผีบรรพบุรุษยังมีอยู่บ้าง แต่ก็เป็นเพียงการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาเท่านั้น ซึ่งผู้หญิงตั้งครรภ์ทุกคนได้เบ่งฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลอมก๋อย และได้รับคำแนะนำการปฏิบัติของหญิงมีครรภ์ตามหลักกรแพทย์แผนปัจจุบัน เมื่อถึงกำหนดคลอดก็จะไปคลอดที่โรงพยาบาลอมก๋อย ส่วนการคลอดลูกที่หมู่บ้านนั้นไม่มีแล้วนอกจากกรณีฉุกเฉินจริง ๆ เท่านั้น การนำกระบอกรกไปแขวนไว้ตามต้นไม้หรือฝิ่ง นั้น จึงแทบจะไม่มีหรือจะกล่าวว่าไม่มีเลยก็ว่าได้ เนื่องจากการคลอดเองตามหมู่บ้านแล้ว(สัมภาษณ์นางละบาย คำจูนสวรรค์ , 11 มกราคม 2 5 4 7)

ด้านความเชื่อ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายจเล ชอบหัตถกรรม ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน พบว่าชาวกะเหรี่ยงบ้านสบอมะรุคมีความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน ชนเผ่ากะเหรี่ยงเป็นลูกของพระเจ้า มีพี่น้องด้วยกัน 4 คน คนโตเป็น กะเหรี่ยง คนที่สอง เป็นลัวะ คนที่สามเป็นพม่า และคนสุดท้ายเป็นฝรั่งผิวขาว พี่น้องทั้งหมดได้แยกย้ายกันไปสร้างหลักแหล่งของตนเอง ในด้านการใช้ชีวิตประจำวันกะเหรี่ยงยังมีความเชื่อเรื่องผีเชื่อว่ามีผีประจำอยู่ในป่า ในไร่ ในภูเขา ในหมู่บ้านมีผีเจ้าที่ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ ดังนั้นชีวิตชาวกะเหรี่ยงจึงยึดถือพิธีกรรมการเช่นไหว้ผี เพื่อผีจะไม่ทำร้าย ไม่ทำให้เจ็บป่วย และจะได้คุ้มครองให้มีชีวิตที่ดี ผีทำหน้าที่คุ้มครองดูแลซึ่งแต่ละสายสกุลจะต้องทำพิธีเช่นไหว้ คือผีฝ่ายมารดาหรือ เตอะมิงเซีย โดยผู้อาวุโสฝ่ายหญิงผู้สืบเชื้อสายมารดามาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมนี้ โดยจะจัดขึ้นเมื่อสมาชิกกลุ่มสายฝ่ายมารดาเดียวกันเจ็บป่วย และสมาชิกทุกสายสกุลจะต้องเข้าร่วมพิธี แต่ในปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงไม่ได้ประกอบพิธีพิธีรวมสายสกุลแบบนี้แล้ว เนื่องจากเป็นพิธีกรรมที่ต้องใช้เวลาและสิ้นเปลืองเงินทองมาก โดยทั่วไปในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาคริสต์ จะมีผู้นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามปะปนอยู่บ้างแต่ก็เป็นจำนวนน้อย ซึ่งสังเกตได้จากภายในหมู่บ้านมีโบสถ์คริสต์จักร 3 แห่ง แต่ในหมู่บ้านจะไม่มีวัดแต่เดิมคนกะเหรี่ยงจะมีความเคร่งครัดต่อ

พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างมาก รวมทั้งการจัดการเรื่องงานศพ เมื่อมีคนตายจะเป็นงานที่ชาวบ้านจะต้องให้ความร่วมมือร่วมแรงกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากงานศพเป็นงานที่ไม่มีการเตรียมใด ๆ ซึ่งบางครั้งยังไม่วางใจว่าอาจจะเกิดขึ้นกับตนเองหรือครอบครัวของตนเองเมื่อใด ชาวกะเหรี่ยง จึงถือว่าการจัดงานศพเป็นที่ทุกคนในหมู่บ้านจะต้องช่วยเหลือกัน หากตายในวันข้างแรมก็จะทำการฝังโดยไม่มีการเก็บศพ หากตายนอกหมู่บ้านและยังไม่ทันข้ามคืน ก็จะนำศพเข้าบ้านมาฝังได้ แต่ถ้าตายข้ามคืนแล้วจะไม่นำศพเข้าบ้านซึ่งถือว่าไม่ใช่ผีของบ้านตนแล้ว แต่ในปัจจุบัน พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายจะเปลี่ยนไป สังเกตเห็นได้อย่างชัด คือการร้องเพลงงานศพ จะมีผู้ขับร้องร่วมกิจกรรม การร้องเพลงงานศพ ซึ่งถือว่าเป็นการสรรเสริญ และให้เกียรติผู้ตาย หรือชื่นชมคนตายให้ไปดีมีสุข อีกประการหนึ่ง คือ หากผู้ตายเป็นผู้เฒ่า ผู้แก่ หรือตายตามธรรมชาติ จะมีการนำศพไปฝัง ตามประเพณี แต่ถ้าผู้ตายตายผิดปกติหรือตายนอกบ้านจะนำศพนั้นไปเผาเท่านั้น (สัมภาษณ์นายจเล ชอบหัตถกรรมและนายสุข ชัยดี, 11 มกราคม 2547)

การรักษาอาการเจ็บป่วย เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ว่าจะเป็นอาการเจ็บป่วยทางร่างกายภายนอกเช่น ประสบอุบัติเหตุอ่อนเพลีย ปวดเมื่อย หรืออาการเจ็บไข้ภายใน เช่น ปวดท้อง ปวดหัว เป็นไข้ หรือโรคจากเชื้อโรคต่าง ๆ ชาวกะเหรี่ยงใช้วิธีการรักษาอาการเจ็บป่วยเหล่านี้ทั้งการรักษาพื้นบ้านซึ่งได้แก่การใช้สมุนไพร ใช้คาถาการประกอบพิธีการผูกข้อมือตามความเชื่อ และการใช้ยาแผนปัจจุบันจากสถานอนามัย หรือโรงพยาบาล

ความเชื่ออีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของคนไทยทั่วไป คือชาวกะเหรี่ยงเชื่อเรื่องขวัญที่อยู่ประจำตัวบุคคล ขวัญประจำส่วนสำคัญของร่างกาย เช่น ที่ศีรษะ ใบหู ตา จมูก ปาก และ ที่ใจ และยังมีความเชื่อในส่วนอื่น ๆ ของร่างกายอีกด้วย ความเจ็บไข้ไม่สบายเกิดจากขวัญถูกชักนำไปโดยผีร้าย จึงต้องมีพิธีเรียกขวัญกลับโดยการจัดพิธีเลี้ยงผี ผูกข้อมือซึ่งมีทั้งการทำพิธีในบ้านเรือนที่อยู่ และการทำพิธีในป่า ในไร่ หรืออื่น ๆ ที่เชื่อว่าขวัญถูกชักนำไป เมื่อใดที่ชาวกะเหรี่ยงฝันเกี่ยวกับสิ่งที่น่ากลัว ก็จะมีการทำพิธีเรียกขวัญและผูกข้อมือเช่นกัน ผู้ที่จะเป็นผู้นำประกอบพิธีก็คือ ผู้อาวุโสเป็นที่รู้จัก หรือหมอผี หมอคาถาประจำหมู่บ้าน

เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติและพืชพรรณที่มีในป่า ดังนั้นจึงมีความรู้เรื่องสมุนไพรยาพื้นบ้านต่าง ๆ มากมาย ในแต่ละหมู่บ้านมักจะมีผู้สูงอายุที่มีความรู้เหล่านี้ นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อในเรื่องการนับถือผี ทั้งผีประจำหมู่บ้าน ผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือน ผีประจำสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ ผีป่า ฯลฯ อาการเจ็บไข้ได้ป่วยต่าง ๆ จึงเชื่อว่ามีสาเหตุมาจากการกระทำที่ทำให้ผีป่าไม่พอใจต่าง ๆ นานา การรักษาจึงขึ้นตอนของการทำนาคาเหตุของการเจ็บไข้ และการรักษาโดยการเลี้ยงผี การผูกข้อมือ และพิธีกรรมอื่น ๆ

การนับถือศาสนา ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแต่เดิมจะนับถือผีตามความเชื่อของบรรพบุรุษ แต่จะมีการนับถือพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย ซึ่งอาจเนื่องมาจากการเข้ามาอยู่ในไทยและ การมีความสัมพันธ์กับคนไทยจึงได้รับอิทธิพลการนับพุทธศาสนา กระทั่งมีองค์กรเอกชนได้เข้าไปช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรที่มาจากคริสต์ศาสนาทำให้เกิดการเผยแพร่ศาสนา เช่น องค์กรกะเหรี่ยงเพื่อพระคริสต์ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อผลิตบุคลากรให้ไปทำหน้าที่เป็นผู้นำศาสนา ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากองค์กรนี้จะได้รับการรับวิทยฐานะทางการศึกษาในระดับเทียบเท่าอนุปริญญาอย่างเป็นทางการ โดยมีนายลอยพอ สุริยบุปผา เป็นผู้จัดตั้งและดำเนินการ ศูนย์เจริญธรรม เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 รับเด็กกะเหรี่ยงที่ด้อยโอกาสเข้ามาอยู่ประจำโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ทางศูนย์เจริญธรรมจะเป็นผู้จัดที่พักและอาหารให้ นอกจากการเรียนการสอนในระดับชั้นตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการแล้วยังมีการสอนการปฏิบัติกิจตามแนวการสอนของทางศาสนาคริสต์ ศูนย์เจริญธรรมนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากคริสเตียนประเทศไทยภาคใต้ หอพักนิรพละพระเป็นศูนย์รับเลี้ยงเด็กกำพรสที่มี การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่าย และมี การจัดที่พักและดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแก่เด็กวัยศูนย์เจริญธรรม และได้รับการสนับสนุน งบประมาณจากคริสต์ศาสนิกชนต่างประเทศฮ่องกง องค์กรทั้งสองแห่งนี้นายลอยพอ สุริยบุปผา เป็นผู้จัดตั้ง และดำเนินการเช่นเดียวกัน การประกอบศาสนพิธีของคริสต์ จะมีการสร้างโบสถ์ขึ้นในหมู่บ้าน โดยความมือของชาวบ้านและผู้ให้การสนับสนุน โดยการประสานงานของนายลอยพอ สุริยบุปผา เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา(สัมภาษณ์นายลอยพอ สุริยบุปผา, 3 มกราคม 2547)

การรักษาโดยใช้ยาสมุนไพรและการเสกเป่านั้น มักจะใช้กับการรักษาแผลต่าง ๆ ใช้กับการห้ามเลือดใช้กับการปวดกระดูกปวดข้อ ผู้ที่รู้คาถาส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ จากการสัมภาษณ์ นายใจ วงศ์ใจ อาเภอสัมคราธารณสุขประจำหมู่บ้าน กล่าวว่า ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านไม่ค่อยมีการรักษาโรคภัยไข้เจ็บแบบโบราณแล้ว เนื่องจากการรักษาแบบสมัยใหม่เห็นผลได้รวดเร็ว และมีโรงพยาบาลในพื้นที่ซึ่งไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก ปัจจัยที่สำคัญที่ชาวกะเหรี่ยงได้เปลี่ยนแปลงวิธี การรักษาการเจ็บไข้ได้ป่วยมาใช้วิธีการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน ได้แก่ การศึกษา ซึ่ง ชาวกะเหรี่ยงรุ่นใหม่ได้รับการปลูกฝังเรื่องวิธีการดำรงชีวิต เช่น การกินอาหารให้ครบ 5 หมู่ และ การรักษาโรคจากสถานศึกษา นอกจากนั้นยาแผนปัจจุบันประเภทยาสามัญประจำบ้าน จะหาซื้อได้ง่าย เช่น ยาแก้ปวด ยาแก้ไอ ยาแก้ท้องเสีย เป็นต้น ซึ่งเป็นการดูแลสุขภาพพื้นฐาน หากเป็น การเจ็บป่วยที่มีอาการรุนแรงชาวกะเหรี่ยงจะเข้าไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลมากยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามจะสังเกตเห็นได้ว่าชาวกะเหรี่ยงยังมีความเชื่อเรื่องผี เรื่องขวัญ ตามธรรมเนียมเดิม อยู่บ้าง ดังจะเห็นได้จากเมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยเพียงเล็กน้อย จะใช้วิธีการรักษาแบบเดิม เนื่องจาก

ผิดผี หรือเสียขวัญจะต้องทำพิธีเรียกขวัญและผูกข้อมือ หรือเลี้ยงผี เพื่อเป็นการขอขมาและให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บแต่การรักษาแผลหรืออาการเจ็บปวดด้วยการเป่าไม่ค่อยปรากฏให้เห็น จนอาจจะกล่าวได้ว่าปัจจุบันไม่มีการรักษาด้วยการเป่าเลย (สัมภาษณ์นายใจ วงศ์จี, 11 มกราคม 2547)

เนื่องจาก ชาวกะเหรี่ยง ได้มีสิทธิและเสรีภาพ ในฐานะที่เป็นคนไทยมาเป็นเวลานาน ประกอบกับการมีวิถีชีวิตที่ต้องสัมพันธ์กับสังคมภายนอกอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงจึงรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การใช้ชีวิตประจำวันที่เป็นกะเหรี่ยงแท้ ๆ จึงเหลือน้อยมาก เนื่องจากที่มีการดำเนินชีวิตแบบกะเหรี่ยงจริง ๆ เพียงผู้สูงอายุเท่านั้น ส่วนคนกะเหรี่ยงรุ่นใหม่ นั้น มักจะนิยมเรียนหนังสือเสียเป็นส่วนใหญ่ มาจากการได้รับการส่งเสริมจากมูลนิธิต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือในด้านการศึกษา โดยเฉพาะมูลนิธิทางศาสนา ที่ได้ส่งเสริมให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา ดังจะเห็นได้ว่าในหมู่บ้านนอกจากจะมีสถานศึกษาของทางราชการแล้วยังมีสถานศึกษาของมูลนิธิคริสตศาสนา ที่มีการเรียนการสอนถึงระดับอนุปริญา อีกทั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภออยู่ไม่ไกลจาก หมู่บ้านมากนัก ประกอบกับการปฏิบัติตามกฎหมาย การศึกษาภาคบังคับ ซึ่งเด็กไทยที่อยู่ในวัยเรียนจะต้องไปการศึกษาอย่างน้อยถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เด็กกะเหรี่ยงรุ่นใหม่จึงเป็นผู้มีการศึกษา เรียนรู้แบบสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของไทย หรือจากภายนอกเข้ามาปฏิบัติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จากเดิมที่ต้องการให้ลูกมีความขยันขันแข็งในการท.นาหากิน ทำการเกษตรล่าสัตว์หรือหาของป่า มาเป็นการเรียนหนังสือไม่ว่าจะเรียนตามโรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนเอกชน หรือบางคนได้รับการทุนการศึกษาไปเรียนต่อในต่างประเทศ ซึ่งเมื่อกลับมาทำให้มีโอกาสดำรงงานที่ดีขึ้นเป็นที่เชิดชูเกียรติ แก่วงศ์ตระกูล เพื่อรับผิชอบต่อครอบครัวและดูแลพ่อแม่ โดยเฉพาะการเรียนต่อในระดับที่สูง ๆ และมีค่าตอบแทนที่สูง เพื่อเป็นการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของตนเอง เช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป ระบบเครือญาติของชาวกะเหรี่ยงนี้จะเหนียวแน่น ด้วยการนับถือผีตามสายของมารดา หากผู้ใดเป็นญาติกันของมารดาของตนจึงยึดถือเป็นญาติกันหมดและถือว่าเป็นญาติที่ถือผีเดียวกัน ซึ่งปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงยังคงยึดถืออยู่บ้างแต่ไม่ค่อยเคร่งครัดดังแต่ก่อน

ด้านประเพณี ชาวกะเหรี่ยงยังคงรักษาประเพณีงานศพ งานปีใหม่ การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ การเกิด การเรียกขวัญเด็กเกิดใหม่ สำหรับงานศพยังมีการยึดถือว่าเป็นงานที่ต้องมีให้ ความช่วยเหลือกัน โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวยังยึดถือที่จะร้องเพลงงานศพ หรือมีการเกี่ยวพาราสีกันอยู่ ส่วนงานวันปีใหม่ ไม่ค่อยให้ความสำคัญกันเท่าใดนัก แต่จะยึดถือธรรมเนียมปีใหม่หรือวันสงกรานต์ตามประเพณีของคนพื้นเมืองมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากอิทธิพลของการละเล่นสงกรานต์ที่ชาวกะเหรี่ยงซึมซับเข้าไปเป็นประเพณีหรือการละเล่นตนเองนั่นเอง

การสร้างบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยง ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากวิสัยทัศน์ตามธรรมชาติหายากขึ้น ประกอบกับความทันสมัยของสังคมภายนอก จึงมีการสร้างบ้านเรือนด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามุงกระเบื้องหรือสังกะสี ข้อห้ามเกี่ยวกับการสร้างบ้านเรือนที่ห้ามสร้างบ้านให้ประตูบ้านอยู่ตรงกันยังคงมีการยึดถือและปฏิบัติกันอยู่เช่นเดิม อีกทั้งการสร้างยุ้งฉางก็ยังไม่มีการสร้างให้ตรงเป็นแนวเดียวกับตัวบ้าน ซึ่งจากการเข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วม พบว่า ไม่มีบ้านและยุ้งฉางของชาวกะเหรี่ยงหลังใดเลยที่สร้างตรงกัน ประกอบกับปัจจุบันได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวไทยมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเรื่องที่อยู่อาศัยได้เห็นรูปแบบการก่อสร้างแบบใหม่ ๆ ที่คงมีการพัฒนาการสร้างที่อยู่อาศัยขึ้น อีกทั้งทางส่วนราชการได้ไปให้ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน และทางชาวกะเหรี่ยงเองได้ส่งบุตรหลานลงมาเรียนหนังสือมากขึ้น จึงมีโอกาที่จะได้รับอิทธิพลจากสังคมภายนอก และมีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการที่อยู่อาศัย

ด้านการแต่งกาย ในปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงได้แต่งกายตามสมัยนิยมกันมากขึ้นโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่หรือคนหนุ่มสาว คงมีเพียงแต่ผู้สูงอายุเท่านั้นที่ยังเหลือสัญลักษณ์ความเป็นกะเหรี่ยงอยู่บ้าง การแต่งกายของผู้ชายแทบจะไม่เหลือความเป็นกะเหรี่ยงเลย สิ่งที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของชนเผ่ามีเพียงย่าม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงเท่านั้น ส่วนผู้หญิงจะมีอยู่บ้างที่สวนใส่ทั้งเสื้อและผ้าถุงที่มีลักษณะของความเป็นกะเหรี่ยง แม้แต่หญิงสาวในหมู่บ้านที่ยังไม่ได้แต่งงานจะสวมใส่ชุดกะเหรี่ยงสีขาวก็มีเหลือให้เห็นบ้าง

ด้านวัฒนธรรมในจารีตประเพณีของชาวกะเหรี่ยงได้ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน ชาวกะเหรี่ยงเกือบจะทุกครัวเรือนจะใช้เครื่องปรุงแต่งรสชาติอาหารตามแบบอย่างคนไทยเพิ่มมากขึ้น เช่น น้ำปลา ซอสปรุงรส สาเหตุเนื่องจากมาได้ปฏิสัมพันธ์กับคนไทยและได้กินอาหารแบบไทย ๆ จึงได้นำมาปรุงแต่งและปรับปรุงอาหารของชาวกะเหรี่ยงให้อร่อยและน่ารับประทานมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันจะมีร้านขายของชำ ร้านสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน

ด้านการศึกษา ในหมู่บ้านมีโรงเรียนที่รัฐบาลจัดให้ ชาวกะเหรี่ยงรุ่นใหม่ ๆ นี้จึงมีความรู้และเข้าใจในภาษาไทยเป็นอย่างดี บุตรหลานชาวกะเหรี่ยงบางคนก็เรียนต่อในระดับสูงหรือบางคนมีโอกาสดูไปเรียนต่อยังต่างประเทศ และเข้าทำงานมีตำแหน่งงานทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน จึงได้มีการใช้ภาษาไทยกันอย่างกว้างขวาง ในปัจจุบันหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงสามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ได้มีเครื่องรับโทรทัศน์และวิทยุกันแทบทุกหลังคาเรือน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงรุ่นใหม่ ๆ พูดและใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันบางคนอาจจะไม่มีโอกาสใช้ภาษากะเหรี่ยง เนื่องจากสภาพการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป การงานที่ต้องสัมผัสกับคนในสังคมภายนอกอยู่ตลอดเวลา

ด้านสภาพพื้นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรของชาวกะเหรี่ยงนั้นส่วนมากตั้งอยู่ในพื้นที่ป่า ซึ่งบางแห่งไม่สามารถที่จะออกเอกสารสิทธิในที่ดินได้ ทำให้เกิดปัญหาในการซื้อ / ขาย หรือ จำนอง เพื่อที่จะเพิ่มทุนหรือขยายการผลิตทางการเกษตร ในเรื่องที่ทำกินนี้ชาวกะเหรี่ยงยังต้องการ ให้ทางราชการเอาใจใส่ดูแลด้านสิทธิที่ทำกินให้มากขึ้น และชาวกะเหรี่ยงมีโอกาสดำเนิน การส่งเสริมจากมูลนิธิ ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และ การพัฒนาของสังคมนั่นเอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่